
OBRAZOVNI ISHODI I RADNE KARIJERE MLADIH ODRASLIH U SIROMAŠTVU

Rezultati istraživanja

ULAGANJE U BUDUĆNOST

Projekt je sufinancirala Europska unija iz Europskog socijalnog fonda.
Sadržaj ovog materijala isključiva je odgovornost Pravnog fakulteta u Zagrebu.

Sadržaj

1. Svrha i ciljevi istraživanja	1
2. Metodologija istraživanja	2
2.1. Nacrt istraživanja.....	2
3. Kvantitativni dio istraživanja	3
3.1. Uzorkovanje	3
3.2. Postupak	4
3.2.1. Analiza dokumentacije	4
3.2.2. Anketno istraživanje.....	5
3.3. Uzorak	7
3.3.1. Analiza dokumentacije	7
3.3.2. Anketno istraživanje.....	8
3.4. Rezultati istraživanja	9
3.4.1. Odrastanje.....	11
3.4.2. Obilježja skrbnika.....	14
3.4.3. Obrazovanje.....	17
3.4.4. Karijera.....	23
3.4.5. Sadašnja životna situacija.....	27
3.5. Zaključna razmatranja	29
4. Kvalitativni dio istraživanja	31
4.1. Cilj i istraživačka pitanja	31
4.2. Metoda prikupljanja podataka	32
4.3. Uzorkovanje	33
4.4. Provedba intervjua.....	34
4.5. Preliminarne analize	35
5. Zaključna razmatranja	38
6. Literatura	38

1. Svrha i ciljevi istraživanja

Svrha empirijskog djela projekta je bila utvrditi koliko je život u siromaštvu mladih osoba determinirao njihova obrazovna postignuća i položaj na tržištu rada te steći uvid u okolnosti i činitelje koji usmjeravaju mlade osobe na reprodukciju odnosno izlazak iz siromaštva. U skladu s postavljenom svrhom, definirani su opći ciljevi istraživanja:

1. Provjeriti doprinos individualnih, obiteljskih i kontekstualnih činitelja u objašnjenju obrazovnih ishoda i položaja na tržištu rada mladih osoba sa završenom osnovnom školom koje su odrastale u siromaštvu
2. Utvrditi interaktivno i kumulativno međudjelovanje različitih činitelja (individualnih, obiteljskih, kontekstualnih) koji doprinose reprodukciji odnosno izlasku iz siromaštva mladih osoba sa završenom osnovnom školom
3. Mapirati činitelje unutar životnog tijeka koji su determinirali uspješnost integracije u sustav obrazovanja odnosno tržište rada mladih osoba koje su odrastale u siromaštvu nakon završetka osnovne škole

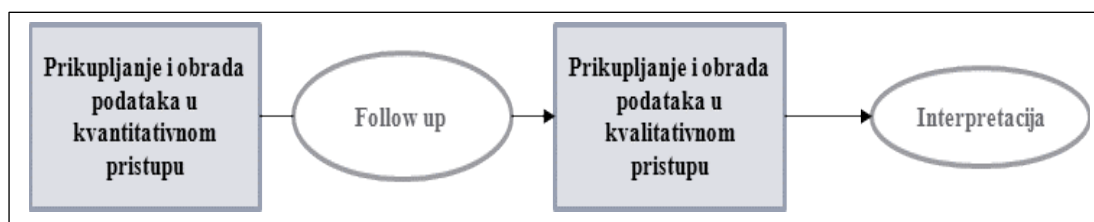
Odabir ovog problema istraživanja nalagao je primjenu kombiniranog istraživačkog pristupa (eng. *Mixed Methods Research*) (Johnson i Onwuegbuzie, 2004.; Biesta, 2010.; Feilzer, 2010.) kojim iz pozicije metodološkog pragmatizma, obuhvaćamo različite dimenzije istraživačkog problema upravo onom metodom koja je najprimjerenija za dublje razumijevanje te specifične dimenzije. Ovako integriranim rezultatima kvantitativnog i kvalitativnog dijela istraživanja identificirati će se glavni indikatori reprodukcije i izlaska iz siromaštva mladih čije su obitelji bile primatelji socijalne pomoći, i mapirati glavne obrasce dispozicija, aspiracija, očekivanja, zapreka i prilika koje usmjeravaju mlade na obrazovnu i karijernu putanju reprodukcije, odnosno izlaska iz siromaštva. Ovakav pristup omogućuje i premošćivanje jaza između različitih jedinica analize i obuhvata kontekstualnih specifičnosti na način da kvantitativne metode pružaju uvid u obrasce tranzicija tijekom vremena u kontekstu šireg socijalnog okruženja, dok kvalitativne metode nude uvid u percepcije i individualno donošenje odluka i osobnih izbora i/ili poduzimanje akcija.

2. Metodologija istraživanja

2.1. Nacrt istraživanja

U okviru kombiniranog istraživačkog pristupa primijenio se eksplanatorni sekvencijalni nacrt istraživanja (Creswell, 2013). Ovaj nacrt istraživanja (slika 1.) u prvom stadiju obilježava prikupljanje i analiza podataka kvantitativnog istraživanja koje je ujedno i dominantni istraživački pristup unutar odabranog nacrt. Nakon provedbe kvantitativnog istraživanja slijedi prikupljanje i analiza podataka primjenom kvalitativnog pristupa, koje se zasniva na rezultatima kvantitativne studije. Odnosno ovaj pristup se primjenjuje u svrhu objašnjenja i upotpunjavanja rezultata kvantitativnog istraživanja. Pristup se još naziva i kvalitativna studija praćenja (Morgan, 1998.). Nakon provedbe ovog dijela istraživanja, interpretacija rezultata kvalitativne studije se odvija u kontekstu rezultata kvantitativnog istraživanja, nakon čega slijedi integracija rezultata oba istraživanja s ciljem odgovora na postavljene istraživačke ciljeve.

Slika 1. Eksplanatorni sekvencijalni nacrt istraživanja

Primijenjeno na ciljeve istraživanja u ovom projektu, prvi dio istraživanja osmišljen je kroz kvantitativno istraživanje u kojem su se primijenile dvije metode prikupljanja podataka: anketno istraživanje i analiza dokumentacije centara za socijalnu skrb te je po provedbi kvantitativnog dijela istraživanja, kvalitativnom studijom bio obuhvaćen dio mladih osoba odabran na osnovu rezultata kvantitativnog dijela istraživanja.

U skladu s predstavljenim metodološkim okvirom u nastavku prvo slijedi potpuniji prikaz kvantitativnog dijela istraživanja i rezultata istraživanja.

3. Kvantitativni dio istraživanja

3.1. Uzorkovanje

Populaciju mladih odraslih u siromaštvu definirali smo kao mlade osobe u dobi od 18 do 29 godina sa završenom osnovnom školom koje su odrasle u obiteljima koje su primale socijalnu pomoć¹ najmanje tri godine² u razdoblju od 2001. do 2014. godine. Navedeno razdoblje se odnosi na vrijeme kada su mlade osobe imale od 14 do 18 godina (srednjoškolsko doba). Na taj način smo osigurali da mladi koji će biti uključeni u uzorak budu oni koji su živjeli u siromašnim uvjetima veći dio svog srednjoškolskog doba. Također, odlučili smo ograničiti populaciju na samo one mlade koji su najmanje završili osnovnu školu, s obzirom da je korišten anketni upitnik, koji će biti opisan kasnije, bio relativno dugačak i složen pa bi provođenje istraživanja i na ovim mladima zahtijevalo znatno veće resurse od onih koje smo imali na raspolaganju.

Kao metoda uzorkovanja korišten je troetapni klaster uzorak. U prvoj etapi su uzorkovani centri za socijalnu skrb (u daljnjem tekstu: CZSS) koji predstavljaju primarne jedinice analize. Korištena je Lahirijska metoda uzorkovanja (Abdulla, Hossain i Rahman, 2014), koja nam je omogućila da vjerojatnost odabira CZSS-a bude proporcionalna broju djece u dobi od 15 do 18 godina koja su primala socijalnu pomoć³. Za procjenu broja djece uzeli smo podatak iz 2008. godine, koja predstavlja srednju vrijednost raspona koji smo uzeli u obzir, od 2001. do 2014. godine. Na ovaj način, od 117 CZSS-a u Hrvatskoj odabrali smo 40 (34,2%) od čega ih je ukupno 26 (65%) završno sudjelovalo u istraživanju. U odabranim CZSS-ima, zaposlenici koji su pristali na suradnju s istraživačima su formirali popis svih obitelji koje su u okviru nadležnog CZSS-a primale socijalnu pomoć u razdoblju od 2001. do 2014. godine, u periodu od najkraće tri godine, a da su u to vrijeme imale barem jedno dijete srednjoškolske dobi (rođeno između 1987. i 1996. godine) koje je završilo osnovnu školu. Navedeni popisi su predstavljali okvire uzorkovanja za sljedeću etapu – uzorkovanje obitelji.

¹ Obzirom na učestale promjene naziva ovog prava iz sustava socijalne skrbi tijekom promatranog razdoblja u ovom istraživanju (npr. pomoć za uzdržavanje, zajamčena minimalna naknada), kroz tekst će dosljedno biti korišten termin socijalne pomoći.

² Dugotrajno korištenje ovog prava znači da osoba koristi ovo pravo više od tri godine, srednjoročno ili prijelazno korištenje znači da osoba koristi ovo pravo od godine do tri godine, a kratkoročni korisnici bili bi oni koji koriste ovu pomoć do jedne godine (Šućur, 2001). Prosječno razdoblje korištenja ovog prava u Hrvatskoj je od 2 do 5 godina, s tim da 20,4% kućanstava primalo pomoć za uzdržavanje između 5 i 10 godina, a 11% duže od 10 godina što ukazuje na prevladavanje dugotrajnih primaoca pomoći za uzdržavanje u RH (Šućur, 2001). I drugi autori, ukazuju na važnost dugotrajnost primanja oblika socijalne pomoći u odnosu na novčane naknade jednokratne naravi jer je izgledno da takve obitelji žive u oskudijevajućim okolnostima, te da one predstavljaju izravniju mjeru siromaštva (Bergamark i Backman, 2004; Gustafsson i Edge., 2007).

³ Navedeni podaci su izračunati na osnovu redovitih godišnjih izvješća Ministarstva socijalne politike i mladih o strukturi korisnika socijalne pomoći po pojedinom centru za socijalnu skrb. <http://www.mspm.hr/pristup-informacijama/statisticka-izvjesca-1765/1765>

U drugoj etapi, na temelju dobivenih okvira uzorkovanja odabrane su obitelji koje će biti uključene u uzorak i njihov odabir je također izvršen Lahirijevom metodom, pri čemu je vjerojatnost odabira obitelji bila proporcionalna broju djece srednjoškolske dobi sa završenom osnovnom školom koja su bila članovi obitelji u razdoblju od 2001. do 2014. godine. Odabrano je po 30 obitelji u svakom CZSS-u, pri čemu su u onim centrima za socijalnu skrb u kojima je bilo manje od 30 obitelji u uzorak odabrane sve obitelji. I na kraju, u trećoj etapi, u uzorak su odabrane sve mlade osobe rođene između 1987. i 1996. godine koje su za vrijeme srednjoškolske dobi živjele u obiteljima odabranim u drugoj fazi uzorkovanja i koje su završile osnovnu školu. Na taj način, u uzorak je odabrano ukupno 1197 mladih osoba odraslih u siromaštvu.

3.2. Postupak

U ovom dijelu istraživanja, podaci su prikupljeni iz dva izvora: dokumentacije CZSS-a o mladim osobama i anketnim upitnikom.

3.2.1. Analiza dokumentacije

Analiza dokumentacije centara za socijalnu skrb bila je korištena kao dodatan izvor podataka za prikupljanje informacija o obilježjima obitelji i obilježjima participacije u sustavu socijalne skrbi. Pri njejoj provedbi sudjelovali su djelatnici odabranih centara za socijalnu skrb koji su ujedno i izradili okvire uzorkovanja obitelji. U skladu s etičkim aspektima istraživanja oni su prikupili dokumentaciju koja se odnosi na vrijeme kada su mlade osobe bile srednjoškolske dobi (14-18 godina) i, ukoliko su mlade osobe i dalje primatelji socijalne pomoći, sadašnju dokumentaciju, odnosno dokumentaciju za 2015. i 2016. godinu. U svrhu prikupljanja podataka iz dokumentacije, konstruirali smo dvije provjerne liste koje su također ispunjavali djelatnici centara za socijalnu skrb. Provjerna lista 1. se ticala perioda srednjoškolske dobi i obuhvaćala je sljedeće cjeline:

1. Podatke o mladoj osobi za vrijeme srednjoškolske dobi (npr. problemi vezani uz obrazovanje, tadašnji zdravstveni status)
2. Podatke o obitelji u kojoj je mlada osoba živjela za vrijeme srednjoškolske dobi (npr. socioekonomski status obitelji, pripadnost obitelji socijalno osjetljivim skupinama)
3. Podatke o skrbnicima mlade osobe za vrijeme dok je bila srednjoškolske dobi (npr. radni status skrbnika, zdravstveni status skrbnika).

Na kraju provjerne liste 1., bilježio se i podatak je li mlada osoba i dalje u sustavu socijalne skrbi kao primatelj socijalne pomoći. Ukoliko je, te i dalje prima pomoć preko istog CZSS, za tu mladu osobu ispunjena je i provjerna lista 2. koja se odnosila na sadašnje životne okolnosti mlade osobe i u nju je trebalo unijeti:

1. Zadnje dostupne opće podatke o mladoj osobi (npr. stupanj obrazovanja, radni status)
2. Zadnje dostupne podatke o partneru/ici ukoliko je mlada osoba u braku ili izvanbračnoj zajednici (npr. stupanj obrazovanje, radni status partnera/ice)
3. Zadnje dostupne podatke o djeci, ukoliko ih mlada osoba ima (npr. dob, zdravstveni status)
4. Zadnje dostupne podatke o biološkim roditeljima mlade osobe (npr. radni status, zdravstveni status roditelja)
5. Zadnje dostupne podatke o obitelji u kojoj mlada osoba trenutačno živi (npr. socioekonomski status obitelji).

3.2.2. Anketno istraživanje

Za potrebe dobivanja usmene suglasnosti sudionika za sudjelovanje u anketnom istraživanju, djelatnici CZSS-a su kontaktirali mlade osobe za koje su ispunjavali provjerne liste i pitali ih žele li sudjelovati u istraživanju. Ukoliko bi mlade osobe pristale, zaposlenici CZSS-a bi prosljedili njihove kontakte istraživačkom timu te bi im se članovi tima javili kako bi dogovorili ispunjavanje ankete. Sudionici su mogli ispuniti anketni upitnik ili putem online poveznice ili su mogli odabrati da se osobno nađu s anketarom kako bi tehnikom lice u lice provelo anketiranje. Jedina iznimka bili su sudionici kojima je najviši završeni stupanj obrazovanja bila osnovna škola. Njima je bila ponuđena samo opcija ispunjavanja upitnika metodom licem u lice budući da je na temelju rezultata pilot istraživanja utvrđeno da ova skupina sudionika ima poteškoća s razumijevanjem anketnog upitnika ukoliko ga samostalno rješava. Sudionicima koji su se odlučili na online upitnik je poslana poveznica na upitnik putem e-pošte, dok su sudionike koji su odabrali ispunjavanje ankete s anketarom kontaktirali sami anketari kako bi se dogovorili oko termina i mjesta na kojem će provesti anketiranje (to je uglavnom bio dom sudionika). Anketari su bili studenti socijalnog rada i psihologije.

Anketni upitnik bio je identičan i u online i u papirnoj verziji te se sastojao od nekoliko dijelova koji su bili poredani „kronološki“, odnosno bili su vezani uz određena razdoblja života mlade osobe. Dijelovi su sljedeći:

1. Opća obilježja – osnovna sociodemografska pitanja (spol, godina rođenja, stupanj obrazovanja), pitanje o općem zadovoljstvu životom, te skale proaktivnosti (Seibert, Crant i Kraimer, 1999), savjesnosti i emocionalne stabilnosti (Goldberg, 1999);
2. Osnovna škola - retrospektivna pitanja o uspjehu i ponašanju u osnovnoj školi te uključenosti roditelja u osnovnoškolsko obrazovanje mlade osobe;
3. Srednja škola - retrospektivna pitanja o uspjehu i ponašanju u srednjoj školi te akademskoj motivaciji za vrijeme srednje škole (Vallerand i sur., 1992). Ovaj dio upitnika se odnosio samo na sudionike koji su upisali srednju školu;
4. Okolnosti odrastanja – retrospektivna pitanja o uvjetima u kojima su mlade osobe odrastale, percipiranoj socijalnoj podršci za vrijeme odrastanja te problemima u ponašanju za vrijeme odrastanja;
5. Odnos s roditeljima tijekom odrastanja – retrospektivna pitanja o odnosu između roditelja, odnosu s roditeljima, aktivnosti roditelja u zajednici te kulturnom kapitalu roditelja;
6. Visoko obrazovanje – pitanja o vrsti studija, uspjehu na studiju, uvjetima studiranja te radnim iskustvima za vrijeme studija. Ovaj dio se odnosio samo na sudionike koji su upisali srednju školu;
7. Karijera – pitanja o radnoj karijeri mlade osobe, trenutnom radnom statusu, te skale samoeфикаsnosti (Chen, Gully i Eden, 2001) i percipirane zapošljivosti (Rothwell i Arnold, 2007);
8. Obilježja posla – pitanja o karakteristikama poslova koje mlade osobe rade ili su radile (npr. vrsta posla, primanja, zadovoljstvo poslom). Na ova pitanja su odgovarale samo mlade osobe koje su imale barem jedan posao u trajanju minimalno tri mjeseca;
9. Nezaposlenost – pitanja o traženju posla, dobivenim ponudama za posao te načinima održavanja za vrijeme nezaposlenosti. Na ova pitanja su odgovarali smo mladi koji su trenutno nezaposleni;

10. Sadašnja životna situacija – pitanja o uvjetima u kojima mlade osobe trenutno žive, o bračnom statusu, djeci, subjektivnom karijernom uspjehu (Greenhaus, Parasumarans i Wormley, 1990) te aktivnosti mladih osoba u zajednici.

Jedina razlika između online i papirnate verzije bila je da je papirnata verzija imala 4 oblika upitnika ovisno o stupnju obrazovanja sudionika (osnovna škola, srednja škola, visoko obrazovani i studenti) budući da neki dijelovi upitnika nisu bili primjenjivi na sve stupnjeve obrazovanja (npr. oni sa završenom osnovnom školom nisu ni mogli upisati studij), a i neka pitanja su bila različito formulirana ovisno o stupnju obrazovanja sudionika. Izradom 4 oblika upitnika je umanjen broj preskoka i različitih formulacija pitanja i samim time olakšana primjena prilikom ispunjavanja s anketarom.

Kako bismo provjerali razlikuju li se iskustva mladih odraslih u siromaštvu od mladih koji nisu odrastali u siromaštvu te imaju li mladi odrasli u siromaštvu uistinu lošija obrazovna i karijerna postignuća, anketnim upitnikom smo ispitali i komparativnu skupinu mladih koji nisu odrasli u siromaštvu. Sudionike za ovu skupinu su regrutirali studenti socijalnog rada i psihologije. Uzorak je prigodan, s tim da su studenti pri regrutaciji pokušali osigurati ravnomjeran broj djevojaka i mladića, mlađih (18-24 godine) i starijih (25-29 godina) sudionika te sudionika različitih stupnjeva obrazovanja (osnovno, srednje, visoko obrazovanje i studenti). Svi sudionici komparativne skupine su ispunili online verziju upitnika. Upitnik je bio identičan onom koji su ispunjavali mladi odrasli u siromaštvu, uz dodatak pitanja o obrazovanju roditelja, radnom statusu roditelja za vrijeme odrastanja mladih osoba, veličine mjesta u kojem su živjeli tijekom školovanja i veličine mjesta u kojem trenutno žive. Ovi podaci su za mlade odrasle u siromaštvu prikupljeni analizom dokumentacije. Također, zbog kontrole je dodano i pitanje o tome jesu li mladi iz komparativne skupine primali socijalnu pomoć za vrijeme odrastanja.

3.3. Uzorak

3.3.1. Analiza dokumentacije

Analizom dokumentacije prikupljeni su podaci za ukupno 1197 mladih odraslih u siromaštvu. Od toga je 50,5% djevojaka, a prosječna dob sudionika je 23,6 godina ($SD = 2,71$); 11,5% od onih za koje se moglo utvrditi su bili pripadnici nacionalnih manjina, od čega u najvećoj mjeri (72,4%) romske nacionalne manjine. Međutim, za 23,9% uzorka se na temelju dokumentacije nije moglo jasno utvrditi jesu li pripadnici neke od nacionalnih manjina. Završno sa 2016. godinom, obitelji u kojima su odrasle ove mlade osobe primaju ili su primale socijalnu pomoć u prosjeku 10,5 godina ($SD = 4,57$), pri čemu ih 85,6% prima/je primalo pomoć dulje od 5 godina.

3.3.2. Anketno istraživanje

Prije opisa uzorka anketnog istraživanja, važno je napomenuti kako je odaziv na anketno istraživanje već u početku provedbe bio nizak – samo 31,4% mladih odraslih u siromaštvu je pristalo sudjelovati u istraživanju, a na kraju su 164 (12,7%) sudionika ispunila upitnik (tablica 1.). Treba napomenuti da 65,9% od onih koji nisu pristali na sudjelovanje nisu bili dostupni, tj. socijalni radnici nisu bili u mogućnosti stupiti u kontakt s njima uslijed nedostupnosti podataka koji bi im omogućili kontakt. Također, na čak sedam od uključenih 26 CZSS-a odaziv prema pristancima je bio ispod 15%. Iz tog razloga smo odlučili nadopuniti ovaj uzorak mladim osobama iz obitelji koje nisu početno odabrane u uzorak i to prigodnim uzorkovanjem iz CZSS-a kod kojih je odaziv prema pristancima bio niži od 50%, a u čijem okviru uzorkovanja je ostalo najmanje 5 potencijalnih sudionika. Na taj način prikupljeno je dodatnih 29 sudionika, stoga su ukupno u anketnom istraživanju sudjelovale 193 mlade osobe odrasle u siromaštvu. Od 193 sudionika, 66,3% su djevojke, a prosječna dob iznosi 23,8 godina ($SD = 2,67$). Što se tiče stupnja obrazovanja, 12,2% mladih odraslih siromaštvu završilo je osnovnu školu, 63,5% srednju školu, a 24,3% su bili ili studenti ili visoko obrazovani⁴.

Komparativnu skupinu je činilo 164 mladih koji nisu odrasli siromaštvu, od toga 59,1% djevojaka, prosječne dobi 24 godine ($SD = 2,73$). Komparativna skupina nije se razlikovala od skupine mladih odraslih u siromaštvu niti po spolnoj strukturi ($\chi^2(1) = 1,95, p > ,05$) niti po dobi ($t(309) = -0,78, p > ,05$). Međutim, razlikovali su se po stupnju obrazovanja ($\chi^2(2) = 93,95, p < ,01$) budući da je samo 0,6% komparativne skupine kao najviši stupanj obrazovanja imalo završenu osnovnu školu, 24,4% srednju školu, a 75% su bili ili studenti ili visoko obrazovani. Iako smo uputom studentima koji su regrutirali sudionike za komparativnu skupinu pokušali osigurati ravnomjernu distribuciju po stupnju obrazovanja, treba uzeti u obzir da je ovo prigodan uzorak, a stupanj obrazovanja je jedan od ishoda po kojima smo i očekivali da se ove dvije skupine razlikuju. Iz tog razloga smatramo kako je činjenica da se dvije skupine ne razlikuju po spolu i dobi dovoljna da bismo ih opravdano mogli uspoređivati.

---

⁴ U analizama smo status studenta i visoko obrazovanih odlučili tretirati kao najviši mogući obrazovni status, budući da su neki sudionici bili premladi da bi uopće mogli završiti fakultet.

3.4. Rezultati istraživanja

U nastavku teksta izložit ćemo neke od ključnih rezultata ovog dijela istraživanja. Pri tome će rezultati biti prikazani kroz nekoliko dijelova. Prvo ćemo prikazati *opća obilježja* mladih odraslih u siromaštvu *za vrijeme odrastanja te uvjete u kojima su oni odrastali*. Zatim ćemo opisati *obilježja skrbnika* ovih mladih osoba za vrijeme dok su mlade osobe odrastale. Nakon toga ćemo opisati *iskustva koja su mladi odrasli u siromaštvu doživljavali tijekom svog obrazovanja te obrazovne uspjehe koje su ostvarili*, pri čemu ćemo zasebno opisati iskustva i uspjehe u osnovnoj, srednjoj školi i studiju. Nakon obrazovanja, opisać ćemo *i iskustva i uspjehe vezane uz radnu karijeru* mladih odraslih u siromaštvu te ćemo za kraj opisati *sadašnja opća obilježja* mladih odraslih u siromaštvu *i uvjete u kojima trenutno žive*. Prilikom prikaza rezultata kombinirat ćemo podatke dobivene analizom dokumentacije i anketnim istraživanjem. Pri tome treba naglasiti da jedino deskriptivni podaci dobiveni analizom dokumentacije mogu biti generalizirani na populaciju mladih odraslih u siromaštvu u Hrvatskoj, s obzirom da su i CZSS i obitelji unutar CZSS uzorkovani po slučaju i sve regije u Hrvatskoj su zastupljene u uzorku proporcionalno broju obitelji unutar regija koje su primale socijalnu pomoć i imale dijete srednjoškolske dobi za vrijeme dok su mlade osobe iz uzorka odrastale.

Tablica 1. Podaci o odazivu sudionika na anketno istraživanje

Kod CZSS	Planirani broj mladih u uzorku	Broj mladih koji su pristali sudjelovati	Odaziv prema pristancima	Broj mladih koji su odbili sudjelovati	Stopa odbijanja	Broj mladih koji su bili nedostupni za kontakt	Stopa nedostupnih	Broj ispunjenih anketa	Stopa odaziva
101	12	6	50,0%	1	8,3%	5	41,7%	4	33,3%
106	63	14	22,2%	16	25,4%	33	52,4%	12	19,0%
108	24	12	50,0%	6	25,0%	6	25,0%	6	25,0%
304	47	0	0,0%	14	29,8%	33	70,2%	0	0,0%
305	31	13	41,9%	7	22,6%	11	35,5%	7	22,6%
402	5	2	40,0%	1	20,0%	2	40,0%	2	40,0%
405	51	27	52,9%	9	17,6%	15	29,4%	22	43,1%
501*	77	11	14,3%	6	7,8%	9	11,7%	3	3,9%
703	75	9	12,0%	28	37,3%	34	45,3%	3	4,0%
704	68	19	27,9%	30	44,1%	14	20,6%	10	14,7%
804	8	3	37,5%	2	25,0%	3	37,5%	2	25,0%
1001	97	52	53,6%	1	1,0%	44	45,4%	11	11,3%
1003	42	5	11,9%	6	14,3%	26	61,9%	1	2,4%
1102	59	26	44,1%	12	20,3%	21	35,6%	13	22,0%
1301	48	9	18,8%	7	14,6%	32	66,7%	2	4,2%
1401	41	8	19,5%	8	19,5%	25	61,0%	1	2,4%
1403	50	12	24,0%	13	26,0%	25	50,0%	2	4,0%
1404	39	6	15,4%	20	51,3%	13	33,3%	5	12,8%
1405	34	3	8,8%	14	41,2%	17	50,0%	1	2,9%
1501	49	24	49,0%	7	14,3%	10	20,4%	1	2,0%
1502	68	6	8,8%	14	20,6%	47	69,1%	0	0,0%
1707	59	56	94,9%	1	1,7%	2	3,4%	4	6,8%
2001	42	15	35,7%	2	4,8%	25	59,5%	15	35,7%
2105	57	26	45,6%	8	14,0%	12	21,1%	12	21,1%
2109	70	6	8,6%	28	40,0%	36	51,4%	3	4,3%
2110	75	35	46,7%	12	16,0%	28	37,3%	22	29,3%
Ukupno	1291	405	31,4%	273	21,1%	528	40,9%	164	12,7%

*Napomena: Podaci o odazivu za ovaj centar za socijalnu skrb nisu cjeloviti zbog nepotpunog okvira uzorkovanja

S druge strane, s obzirom na nizak odaziv na anketno istraživanje i dopunjavanje uzorka prigodno odabranim sudionicima, deskriptivne podatke dobivene anketnim istraživanjem nije moguće generalizirati na populaciju mladih odraslih u siromaštvu. Ovi rezultati će u nastavku biti komentirani relativno, u odnosu na rezultate komparativne skupine mladih kojih nisu odrasli u siromaštvu.

3.4.1 Odrastanje

Što se tiče obilježja mladih odraslih u siromaštvu za vrijeme odrastanja, odnosno za vrijeme kada su bili srednjoškolske dobi, na temelju analize dokumentacije procijenili smo jesu li te mlade osobe imale određene zdravstvene teškoće i jesu li iskazivale rizična ponašanja. Rezultati pokazuju kako je, od onih za koje se to moglo utvrditi, 15,9% mladih odraslih u siromaštvu imalo određeni tip zdravstvenih teškoća, pri čemu su to u najvećoj mjeri bila intelektualna oštećenja i poremećaji u ponašanju (definirani kao ponašanja djeteta koja ometaju njegovo funkcioniranje u društvu; tablica 2.). Što se tiče rizičnog ponašanja, 14% mladih odraslih u siromaštvu je iskazivalo bilo koji tip rizičnog ponašanja za vrijeme odrastanja, pri čemu se to u najvećoj mjeri odnosi na vršenje kaznenih djela i međuvršnjačko nasilje. Međutim, ovdje je važno napomenuti da za velik dio uzorka nije bilo moguće jasno utvrditi jesu li imali zdravstvene teškoće i jesu li se upuštali u rizična ponašanja. Tako je za samo 63,1% uzorka bilo moguće utvrditi postojanje zdravstvenih teškoća, dok za 36,2% mladih u dokumentaciji nije bilo jasno navedeno jesu li ili nisu imali zdravstvene teškoće. Za preostalih 0,8% u provjernoj listi nije bilo označeno ništa. Kod rizičnog ponašanja je za još manji dio uzorka (57,7%) bilo moguće utvrditi prisutnost ovih ponašanja za vrijeme odrastanja. Za 41,3% mladih u dokumentaciji nije bilo navedeno jesu li se upuštali u rizična ponašanja, a za 1% mladih u provjernoj listi nije bilo označeno ništa.

Po pitanju uvjeta u kojima su odrastale ove mlade osobe, iz analize dokumentacije također vidimo kako su živjele u relativno velikim obiteljima. Tako su mlade osobe iz uzorka odrastale u kućanstvima s prosječno 5,65 ($SD = 2,05$) članova, pri čemu je skoro polovica uzorka (48,6%) odrastala u kućanstvima sa šest ili više članova. Broj djece u obiteljima u kojima su odrastale ove mlade osobe bio je prosječno 3,78 ($SD = 1,90$), a polovica (50,5%) je odrastala u obiteljima sa četvero ili više djece (tablica 4.). Ovaj podatak treba gledati u kontekstu činjenice da se ovdje radi o obiteljima koje su primatelji socijalne pomoći, što znači da se i ovako mala materijalna sredstva obitelji trebaju dijeliti na relativno veliki broj članova. Tako je teška materijalna situacija u kojoj se nalaze ovakve obitelji dodatno otežana. U prilog

ovome ide i podatak da je čak četvrtina (26,4%) od onih za koje se to moglo utvrditi ($n = 957$) odraslo u stambenim prostorima neprikladnim za stanovanje (bez struje, sanitarnog čvora i sl.), što pokazuje kako dobar dio ovih mladih nije imao ni neke od osnovnih potrepština za vrijeme odrastanja. Međutim, kao i kod zdravstvenih teškoća i rizičnih ponašanja, ni ovdje se za znatan dio (18,7%) uzorka u dokumentaciji CZSS-a nije moglo jasno procijeniti ili nije bilo jasno navedeno u kakvim stambenim prostorima su odrasle mlade osobe.

Tablica 2. Zdravstvene teškoće mladih odraslih u siromaštvu za vrijeme odrastanja na temelju analize dokumentacije ($n = 755$)

Vrsta zdravstvene teškoće	N	%
Bilo koja vrsta teškoće	120	15,9%
Intelektualna oštećenja	42	5,6%
Poremećaj u ponašanju	27	3,6%
Teška ili kronična tjelesna bolest	17	2,3%
Oštećenje vida	16	2,1%
Psihički poremećaj	12	1,6%
Tjelesni invaliditet	10	1,3%
Oštećenje sluha	4	0,5%
Oštećenje glasovno-govorne komunikacije	3	0,4%

Tablica 3. Rizična ponašanja mladih odraslih u siromaštvu za vrijeme odrastanja na temelju analize dokumentacije ($n = 691$)

Vrsta rizičnog ponašanja	N	%
Bilo koja vrsta rizičnog ponašanja	97	14%
Vršenje kaznenih djela	44	6,4%
Međuvršnjačko nasilje	23	3,3%
Zloupotreba alkohola	13	1,9%
Spolno rizično ponašanje	4	0,6%
Zloupotreba droga	0	0%

Tablica 4. Podaci o veličini kućanstava u kojima su odrastali mladi odrasli u siromaštvu, na temelju analize dokumentacije ($n = 1194$)

Broj članova kućanstva	N	%	Broj djece u obitelji	N	%
2	42	3,5%	1	98	8,2%
3	117	9,8%	2	216	18,1%
4	197	16,5%	3	277	23,2%
5	258	21,6%	4	261	21,9%
6	236	19,8%	5	144	12,1%
7	149	12,5%	6 i više	198	16,6%
8 i više	195	16,3%			

Rezultati anketnog istraživanja ukazuju na višestruku depriviranost mladih odraslih u siromaštvu u odnosu na njihove vršnjake koji nisu odrasli u siromaštvu. U tablici 5. se vidi da je manji postotak mladih odraslih u siromaštvu (45,1%) u odnosu na mlade iz komparativne skupine (54,7%) imao vlastitu sobu za vrijeme odrastanja. Također, među onima koji su dijelili sobu s nekim za vrijeme odrastanja, mladi odrasli u siromaštvu su je dijelili s više ljudi u odnosu na mlade iz komparativne skupine ($\chi^2(4) = 14,72, p < ,01$). Osim toga, u odnosu na komparativnu skupinu mladi odrasli u siromaštvu procijenili su dom u kojem su odrastali kao manje primjeren za učenje ($\chi^2(3) = 33,77, p < ,01$), pri čemu je tek nešto više od trećine (36,1%) mladih odraslih u siromaštvu procijenilo svoj dom *potpuno primjerenim* za učenje, dok ga je tako procijenilo skoro dvije trećine (64,4%) mladih iz komparativne skupine (tablica 6.). Po pitanju posjedovanja kulturnih dobara, što je jedan od indikatora kulturnog kapitala (Jaeger, 2009), mladi odrasli u siromaštvu su također uskraćeni u odnosu na mlade iz komparativne skupine. Tako su mladi odrasli u siromaštvu u manjoj mjeri za vrijeme svog odrastanja u kućanstvu imali stručne knjige/priručnike, knjige klasične literature, knjige pisane na stranom jeziku, umjetnička djela (slike, skulpture) i CD-e i druge nosače zvuka klasične ili jazz glazbe. Također, manji postotak mladih odraslih u siromaštvu je posjedovao računalo i imao pristup internetu za vrijeme odrastanja, a veći postotak mladih odraslih u siromaštvu nije imao niti jedno od navedenih kulturnih dobara u svom kućanstvu.

Tablica 5. Broj osoba s kojima su mladi odrasli u siromaštvu i mladi iz komparativne skupine dijelili sobu, na temelju anketnog istraživanja

Broj osoba s kojima su mlade osobe dijelile sobu	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
0	82	45,1%	87	54,7%
1	49	26,9%	52	32,7%
2	28	15,4%	11	6,9%
3	13	7,1%	8	5%
4 i više	10	5,5%	1	0,6%

Tablica 6. Usporedba domova u kojima su odrastali mladi odrasli u siromaštvu i mladi iz komparativne skupine s obzirom na njihovu primjerenost za učenje, na temelju anketnog istraživanja

Primjerenost doma za učenje	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
U potpunosti neprimjeren	12	6,6%	3	1,9%
Uglavnom neprimjeren	32	17,5%	7	4,4%
Uglavnom primjeren	73	39,9%	47	29,4%
U potpunosti primjeren	66	36,1%	103	64,4%

Tablica 7. Posjedovanje kulturnih dobara u kućanstvima mladih odraslih u siromaštvu i mladih iz komparativne skupine, na temelju anketnog istraživanja

Kulturna dobra	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina		χ^2
	N	%	N	%	
Stručne knjige ili priručnici	72	38,9%	110	68,8%	30,63**
Knjige klasične literature	59	31,9%	106	66,3%	40,59**
Knjige pisane na stranom jeziku	57	30,8%	78	48,8%	11,59**
Umjetnička djela	22	11,9%	38	23,8%	8,40**
Klasična ili jazz glazba	81	43,8%	99	61,9%	11,25**
Računalo	130	70,3%	154	96,3%	39,79**
Pristup internetu	104	56,2%	144	90%	48,45**
Ništa od navedenog	25	13,5%	1	0,6%	20,45**

** $p < ,01$

Sumarno, dobiveni rezultati su potvrdili pretpostavku da su uvjeti u kojima su mlade osobe odrasle u siromaštvu živjele za vrijeme djetinjstva znatno lošiji nego što je to slučaj kod njihovih vršnjaka. Osim što su unatoč manjim primanjima odrasli u većim kućanstvima, njihovim domovima je u znatnoj mjeri nedostajalo čak i osnovnih resursa. Na to se nadograđuju i otežani uvjeti za učenje u vlastitom domu, te posjedovanje manje kulturnih dobara, što su činitelji koji su ovim mladim osobama mogli otežati ostvarivanje uspjeha u obrazovanju. No prije prikaza obrazovnih uspjeha ovih mladih osoba, prikazat ćemo rezultate koji se tiču obilježja njihovih skrbnika.

3.4.2. Obilježja skrbnika

Vežano uz obilježja skrbnika mladih odraslih u siromaštvu, analiza dokumentacije pokazala je kako je većina mladih osoba za vrijeme odrastanja imala dva skrbnika (79,4%), što je podjednako postotku obitelji s dva skrbnika u odnosu na sve tipove obitelji (76%) prema popisu stanovništva Republike Hrvatske (DZS, 2011). Skoro svi skrbnici (99%) bili su biološki roditelji mladih odraslih u siromaštvu.

Analiza dokumentacije pokazala je kako je stupanj obrazovanja skrbnika/roditelja mladih odraslih u siromaštvu za vrijeme njihova odrastanja bio izrazito nizak (tablica 8.). Gotovo petina (20,9%) skrbnika nije imala nikakvo obrazovanje, dok ih je preko pola (53,6%) imalo završenu samo osnovnu školu. Četvrtina (24,3%) ih je završila srednju školu, a samo 1,2% su bili visoko obrazovani. Znatno dio skrbnika imao je i zdravstvene teškoće. U obiteljima 37% ovih mladih osoba na temelju dokumentacije CZSS-a se barem za jednog skrbnika moglo utvrditi kako je imao neki oblik zdravstvenih teškoća za vrijeme odrastanja mladih osoba, dok su oba skrbnika imala zdravstvene teškoće kod 5,9% mladih osoba. To su u najvećoj mjeri bili psihički poremećaji i teške ili kronične tjelesne bolesti (tablica 9.). Što se tiče rizičnih ponašanja, kod 22,7% mladih osoba je za jednog skrbnika zabilježeno rizično ponašanje tijekom odrastanja mlade osobe, odnosno za oba skrbnika kod 9,99% mladih osoba. U najvećoj mjeri je to bila zlouporaba alkohola i nasilničko ponašanje u obitelji (tablica 10.). Međutim, kao i kod podataka o zdravlju i rizičnom ponašanju mladih osoba, i ovdje se za znatan dio uzorka na temelju dokumentacije nije niti za jednog skrbnika moglo jasno utvrditi je li imao zdravstvene teškoće (26,9%) odnosno je li iskazivao/la rizična ponašanja (34,2%).

Tablica 8. Obrazovna struktura skrbnika mladih odraslih u siromaštvu za vrijeme njihova odrastanja, na temelju analize dokumentacije ($n = 1925$)

Stupanj obrazovanja	<i>N</i>	%
Nezavršena osnovna škola	402	20,9%
Osnovna škola	1031	53,6%
Srednja škola	468	24,3%
Viša škola ili fakultet	24	1,2%

Tablica 9. Zdravstvene teškoće skrbnika mladih odraslih u siromaštvu za vrijeme njihova odrastanja na temelju analize dokumentacije ($n = 875$)

Vrsta zdravstvene teškoće	Ima samo jedan skrbnik		Imaju oba skrbnika	
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Bilo koja vrsta teškoće	324	37%	52	5,9%
Psihički poremećaj	126	14,4%	7	0,8%
Teška ili kronična tjelesna bolest	123	14,1%	22	2,5%
Tjelesni invaliditet	58	6,6%	4	0,5%
Oštećenje vida	27	3,1%	0	0%
Intelektualna oštećenja	23	2,6%	2	0,2%
Oštećenje sluha	16	1,8%	0	0%

Tablica 10. Rizična ponašanja skrbnika mladih odraslih u siromaštvu za vrijeme njihova odrastanja na temelju analize dokumentacije ($n = 788$)

Vrsta rizičnog ponašanja	Iskazao samo jedan skrbnik		Iskazala oba skrbnika	
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Bilo koja vrsta rizičnog ponašanja	179	22,7%	78	9,9%
Zloupotreba alkohola	130	16,5%	21	2,7%
Nasilničko ponašanje u obitelji	103	13,1%	21	2,7%
Vršenje kaznenih djela	26	3,3%	3	0,4%
Spolno rizično ponašanje	23	2,9%	0	0%
Zloupotreba droga	7	0,9%	2	0,3%

Manji dio podataka o skrbnicima mladih osoba odraslih u siromaštvu za vrijeme odrastanja prikupili smo i anketnim istraživanjem. Oni su pokazali kako su prema procjenama mladih uključenih u istraživanje, skrbnici mladih odraslih u siromaštvu rjeđe čitali knjige, pohađali muzeje ili galerije te pohađali kulturne priredbe (kazališne predstave, opere, balet, itd.) u odnosu na skrbnike mladih iz komparativne skupine (tablica 11.). Također, pokazalo se kako su skrbnici mladih odraslih u siromaštvu u odnosu na skrbnike mladih iz komparativne skupine rjeđe razgovarali s njima o političkim i društvenim temama za vrijeme odrastanja tih mladih. S druge strane, razlika u učestalosti razgovora o temama koje se obrađuju u školi (npr. iz povijesti, zemljopisa) i o kulturnim temama nije bilo (tablica 12.). Kako se sudjelovanje skrbnika u kulturnim aktivnostima može smatrati indikatorom njihovog kulturnog kapitala, a razgovor s djecom o ovim temama načinom prenošenja kulturnog kapitala, ovi podaci pokazuju kako ne samo da skrbnici mladih odraslih u siromaštvu imaju niže razine kulturnog kapitala, nego da ga ne prenose na svoju djecu u istoj mjeri kao i skrbnici mladih koji nisu odrasli u siromaštvu.

Ukupno gledano, nalazi istraživanja vezano uz skrbnike mladih odraslih u siromaštvu pokazali su izrazito nizak stupanj obrazovanja skrbnika, kao i niže razine i manji prijenos kulturnog kapitala. Uz relativno velik broj skrbnika koji su imali zdravstvene teškoće i iskazivali rizična ponašanja, ovi nalazi pokazuju da su skrbnici mladih odraslih u siromaštvu općenito imali slabije kapacitete za pružanje podrške svojoj djeci prilikom njihovog obrazovanja, prvenstveno u smislu razjašnjavanja školskog gradiva i pomoći u učenju. Stoga u obilježjima skrbnika nalazimo još jednu otegotnu okolnost za obrazovni uspjeh mladih odraslih u siromaštvu. U sljedećem dijelu prikaza rezultata, osvrnut ćemo se upravo na rezultate koji se tiču jedne od središnjih tema našeg istraživanja – obrazovanja mladih odraslih u siromaštvu.

Tablica 11. Učestalost sudjelovanja u kulturnim aktivnostima skrbnika mladih za vrijeme njihova odrastanja, na temelju anketnog istraživanja (1= nikada, 5= vrlo često)

Kulturne aktivnosti	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina		<i>t(df)</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
Čitanje knjiga	2,63	1,29	2,93	1,26	-2,13 (337)*
Pohađanje muzeja ili galerija	1,54	0,82	1,92	0,92	-3,89 (333)**
Pohađanje kulturnih priredbi	1,87	1,03	2,16	1,08	-2,50 (337)*

* $p < ,05$, ** $p < ,01$

Tablica 12. Učestalost razgovora mladih sa skrbnicima o različitim temama za vrijeme odrastanja, na temelju anketnog istraživanja (1= nikada, 5= vrlo često)

Učestalost razgovora	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina		<i>t(df)</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
O temama iz škole	3,43	1,21	3,43	1,04	,01 (337)
O političkim i društvenim temama	2,76	1,26	3,19	1,15	-3,23 (338)**
O kulturnim temama	2,92	1,22	3,04	1,02	-1,04 (336)

** $p < ,01$

3.4.3. Obrazovanje

Osnovna škola

Najmanje podataka dobili smo o uspjehu mladih odraslih u siromaštvu u osnovnoj školi i to samo na temelju anketnog istraživanja. Mladi odrasli u siromaštvu su tako imali lošiji opći uspjeh u osnovnoj školi ($M = 3,9$, $SD = 0,79$) u odnosu na komparativnu skupinu ($M = 4,6$, $SD = 0,64$; $t(351) = -8,53$, $p < ,01$, $d = 0,92$). Također, veći postotak mladih odraslih u siromaštvu je ponavljao razred barem jednom u osnovnoj školi (9,4% naspram 0,6% u komparativnoj skupini; $\chi^2(1) = 13,44$, $p < ,01$; tablica 13.). Osim lošijeg uspjeha, mladi odrasli u siromaštvu su u odnosu na komparativnu skupinu u osnovnoj školi iskazivali i lošije vladanje – 69,7% ih nikada nije dobilo disciplinsku opomenu u osnovnoj školi u odnosu na 78,4% mladih iz komparativne skupine, a 18,6% (naprama 4,9% u komparativnoj skupini) je kao najstrožu opomenu u osnovnoj školi dobilo pismenu opomenu, tj. ukor ($\chi^2(2) = 15,68$, $p < ,01$; tablica 14.).

Tablica 13. Uspjeh u osnovnoj školi mladih odraslih u siromaštvu i mladih iz komparativne skupine, na temelju anketnog istraživanja

Ocjena	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
Dovoljan (2)	5	2,6%	0	0%
Dobar (3)	55	28,8%	13	8%
Vrlo dobar (4)	85	44,5%	45	27,8%
Odličan (5)	46	24,1%	104	64,2%
Ponavljjanje razreda u osnovnoj školi	18	9,4%	1	0,6%

Tablica 14. Vladanje u osnovnoj školi mladih odraslih u siromaštvu i mladih iz komparativne skupine, na temelju anketnog istraživanja

Izricanje disciplinskih mjera	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
Bez disciplinske opomene	131	69,7%	127	78,4%
Najstroža disciplinska mjera – usmena opomena	22	11,7%	27	16,7%
Najstroža disciplinska mjera – pismena opomena/ukor	35	18,6%	8	4,9%

Srednja škola

Sve analize u ovom dijelu rađene su samo na mladima koji su upisali srednju školu. Prema anketnom istraživanju značajno manji postotak mladih odraslih u siromaštvu ($n = 184$, 94,8%) upisao je srednju školu u odnosu na komparativnu skupinu ($n = 163$, 99,4%; $\chi^2(1) = 6,16$, $p < ,05$). Međutim, podaci iz analize dokumentacije pokazuju da velika većina mladih odraslih u siromaštvu ($n = 909$, 86,5%) za koje je pronađen taj podatak u dokumentaciji ($n = 1051$) upiše srednju školu. U tablici 15. se vidi da ne samo da mladi odrasli u siromaštvu u manjoj mjeri upisuju srednju školu u odnosu na komparativnu skupinu, već od onih koji upišu srednju školu oni u znatno manjoj mjeri upisuju gimnaziju (12,9% u odnosu na 47,8%), a u većoj mjeri trogodišnju strukovnu školu (46,2% u odnosu na 8,8%). Podaci analize dokumentacije također pokazuju kako najveći broj mladih odraslih u siromaštvu koji upišu srednju školu, upisuje strukovne škole (90,1%).

Tablica 15. Vrsta srednje škole koju su upisali mladi odrasli u siromaštvu i mladi iz komparativne skupine

Vrsta upisane srednje škole – anketno istraživanje	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
Trogodišnja strukovna škola	79	46,2%	14	8,8%
Četverogodišnja strukovna škola	70	40,9%	69	43,4%
Gimnazija	22	12,9%	76	47,8%
Vrsta upisane srednje škole – analiza dokumentacije	N	%		
Strukovna škola	713	90,1%		
Gimnazija	53	6,7%		
Ostalo (Centar za odgoj i obrazovanje, glazbena, itd.)	25	3,2%		

Prema podacima anketnog istraživanja, ukupno gledano, iako je nešto manji postotak mladih odraslih u siromaštvu (47,2%) u odnosu na mlade iz komparativne skupine (57,5%) pohađao izvanškolske aktivnosti, ta razlika nije bila statistički značajna ($\chi^2(1) = 3,59, p > ,05$). Međutim, značajne razlike nalazimo u vrsti aktivnosti koje su ovi mladi pohađali (tablica 16.). Tako su mladi odrasli u siromaštvu u manjoj mjeri pohađali kulturno-umjetničke aktivnosti poput dramskih grupa, zborova i sl. ($\chi^2(1) = 8,34, p < ,01$) i intelektualne aktivnosti poput škole stranih jezika, debatnih klubova ($\chi^2(1) = 10,91, p < ,01$). S druge strane, sportske aktivnosti su pohađali u podjednakoj mjeri kao i njihovi vršnjaci iz komparativne skupine ($\chi^2(1) = 0,18, p > ,05$).

Tablica 16. Pohađanje izvanškolskih aktivnosti u srednjoj školi mladih odraslih u siromaštvu i mladih iz komparativne skupine, na temelju anketnog istraživanja

Izvanškolske aktivnosti	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina		χ^2
	N	%	N	%	
Bilo koja aktivnost	83	47,2%	92	57,5%	3,59
Kulturno-umjetničke aktivnosti	25	14,2%	43	26,9%	8,34**
Intelektualne aktivnosti	12	6,8%	30	18,8%	10,91**
Sportske aktivnosti	61	34,7%	52	32,5%	0,18

** $p < ,01$

Što se tiče vladanja u srednjoj školi, za razliku od osnovne škole, nije bilo značajnih razlika između dvije skupine po pitanju disciplinskih mjera ($\chi^2(2) = 2,13, p > ,05$; tablica 17.). Također, mladi odrasli u siromaštvu se nisu značajno razlikovali od komparativne skupine po pitanju učestalosti neopravdanog izostajanja s nastave u SŠ ($t(333) = 1,27, p > ,05$). Dakle, možemo zaključiti da se, za razliku od osnovne škole, mladi odrasli u siromaštvu nisu vladali

lošije od svojih vršnjaka u srednjoj školi. S druge strane, kao što možemo vidjeti u tablici 18., razlike u uspjehu između mladih odraslih u siromaštvu i komparativne skupine su se zadržale i u srednjoj školi. Mladi odrasli u siromaštvu tako su i u srednjoj školi u većoj mjeri ponavljali razred barem jednom (15,6% u odnosu na 5,7% u komparativnoj skupini; $\chi^2(1) = 8,37, p < ,01$). Također, manji udio mladih odraslih u siromaštvu je završio srednju školu koju su upisali (90,4% naprama 98,8% u komparativnoj skupini; $\chi^2(1) = 11,2, p < ,01$), a od onih koji su završili srednju školu, mladi odrasli u siromaštvu su imali lošiji opći uspjeh ($M = 3,98, SD = 0,76$) u odnosu na mlade iz komparativne skupine ($M = 4,27, SD = 0,66; t(312) = -3,55, p < ,01, d = 0,41$).

Tablica 17. Vladanje u srednjoj školi mladih odraslih u siromaštvu i mladih iz komparativne skupine, na temelju anketnog istraživanja

Izricanje disciplinskih mjera	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
Bez disciplinske opomene u srednjoj školi	104	61,2%	105	67,3%
Najstroža disciplinska mjera u srednjoj školi – usmena opomena	32	18,8%	29	18,6%
Najstroža disciplinska mjera u srednjoj školi – pismena opomena/ukor	34	20%	22	14,1%
Učestalost izostajanja	M	SD	M	SD
Neopravdano izostajanje iz srednje škole (1= nikada, 5= izrazito često)	2,27	1,30	2,10	1,16

Tablica 18. Uspjeh u srednjoj školi mladih odraslih u siromaštvu i mladih iz komparativne skupine, na temelju anketnog istraživanja

Ocjena ¹	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
Dovoljan (2)	1	0,6%	0	0%
Dobar (3)	44	28%	19	12,1%
Vrlo dobar (4)	69	43,9%	77	49%
Odličan (5)	43	27,4%	61	38,9%
Ponavljjanje razreda u srednjoj školi	27	15,6%	9	5,7%
Završetak srednje škole	160	90,4%	160	98,8%

¹Podaci o općem uspjehu u srednjoj školi mladih iz obje skupine odnose se samo na one mlade koji su završili srednju školu ($n = 160$ i za mlade odrasle u siromaštvu i komparativnu skupinu).

Studij

Analize u sljedećem dijelu prikaza rezultata rađene su samo na mladim osobama koje su upisale studij. Anketno istraživanje pokazalo je izrazito veliku razliku u postotku mladih odraslih u siromaštvu koji su upisali studij ($n = 53, 33,1\%$) i mladih iz komparativne skupine koji su upisali studij ($n = 129, 81,1\%$; $\chi^2(1) = 75,01, p < ,01$). Iako je očito da su zbog prigodnosti uzoraka oba postotka, a pogotovo onaj komparativne skupine, znatno veća nego u populacijama, razlika između dvije skupine je vrlo velika i vjerojatno bi ostala značajna i kada bi se ti postotci sveli na razine koje odgovaraju stvarnim postocima u populacijama dvije skupine mladih ljudi. Nadalje, od onih koji su upisali studij, postotak mladih odraslih u siromaštvu koji su upisali studij koji su željeli iznosi $74,5\%$ ($n = 35$), što je značajno niže u odnosu na mlade iz komparativne skupine ($n = 106, 87,6\%$; $\chi^2(1) = 4,33, p < ,05$). Ono po čemu se mladi iz dvije skupine koji su upisali studij ne razlikuju značajno je vrsta studija koju su upisali (tablica 19.) budući da u obje skupine mladi u podjednakom omjeru upisuju sveučilišne i stručne studije ($\chi^2(1) = 1,4, p > ,05$).

Tablica 19. Vrsta studija koji su upisali mladi odrasli u siromaštvu i mladi iz komparativne skupine, na temelju anketnog istraživanja

Vrsta upisanog studija	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Sveučilišni studij	35	72,9%	103	81,1%
Stručni studij	13	27,1%	24	18,9%

Po pitanju uspjeha na studiju, mladi odrasli u siromaštvu se ne razlikuju od komparativne skupine što se tiče ostvarenih nagrada (npr. rektorova, dekanova nagrada; tablica 20.). Također, prosječna ocjena na studiju je podjednaka i za mlade odrasle u siromaštvu ($M = 3,64, SD = 0,72$) i za mlade iz komparativne skupine koji trenutno studiraju ili su završili studij ($M = 3,79, SD = 0,75; t(147) = -1,11, p > ,05$). Jedino u čemu se razlikuju mladi odrasli u siromaštvu od svojih vršnjaka je postotak onih koji prekidaju studij, dok je petina (20,4%) mladih odraslih u siromaštvu prekinula studiranje, to je učinilo 7% mladih iz komparativne skupine ($\chi^2(1) = 6,72, p < ,01$).

Tablica 20. Udio mladih odraslih u siromaštvu i mladih iz komparativne skupine koji su osvojili nagradu za vrijeme studiranja, na temelju anketnog istraživanja

Vrsta nagrade	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina		<i>p</i> ¹
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	
Bilo koja vrsta nagrade	2	4,2%	9	7,3%	,73
Za područje znanstvenog rada	1	2,1%	1	0,8%	,48
Za područje stručnog rada	1	2,1%	3	2,4%	1
Za postignuti uspjeh	1	2,1%	7	5,6%	,45

¹S obzirom da je za svaki tip nagrade barem 25% ćelija kontingencijske tablice imalo očekivanu frekvenciju manju od 5, za računanje značajnosti razlika ovdje smo koristili Fisherov egzaktni test.

Tablica 21. Uspjeh na studiju mladih odraslih u siromaštvu i mladih iz komparativne skupine, na temelju anketnog istraživanja

Ocjena ¹	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Dobar (3)	18	50%	45	39,8%
Vrlo dobar (4)	13	36,1%	46	40,7%
Odličan (5)	5	13,9%	22	19,5%
Prekid studija	10	20,4%	9	7%

¹Podaci o općem uspjehu na studiju mladih iz obje skupine odnose se samo na one mlade koji još studiraju ili su završili studij (*n* = 36 za mlade odrasle u siromaštvu, *n* = 113 za komparativnu skupinu)

Ukupno gledano, čini se da rezultati koji se tiču obrazovanja i obrazovnih ishoda mladih odraslih u siromaštvu potvrđuju hipotezu kako se ovi mladi nalaze u nepovoljnijoj poziciji od svojih vršnjaka. Po pitanju uspjeha, mladi odrasli u siromaštvu su bili lošiji od svojih vršnjaka i u osnovnoj školi i u srednjoj školi. Odnosno, mladi odrasli u siromaštvu imaju lošije ocjene i u osnovnoj školi i u srednjoj školi, u većoj mjeri ponavljaju razrede, manje upisuju srednju školu, a oni koji upišu srednju školu u manjoj mjeri upisuju gimnaziju. Također, u srednjoj školi rjeđe pohađaju kulturno-umjetničke i intelektualne izvanškolske aktivnosti, koje bi trebale biti važne za razvoj vještina bitnih u daljnjem obrazovnom i karijernom razvoju. Što se tiče studija, mladi odrasli u siromaštvu u znatno manjoj mjeri upisuju studij od svojih vršnjaka, a kod onih koji ga upišu je to u manjoj mjeri željeni studij. I dok se po pitanju nagrada dobivenih na studiju i ocjena na studiju mladi odrasli u siromaštvu ne razlikuju od svojih vršnjaka, veći broj mladih odraslih u siromaštvu prekida studij. Ipak, budući da je uzorak mladih odraslih u siromaštvu koji su upisali studij relativno nizak (*n* = 53), ove rezultate treba uzeti s dozom opreza. U nastavku teksta slijedi prikaz rezultata koji se odnose na još jedno važno životno područje mladih odraslih u siromaštvu – radne karijere.

3.4.4. Karijera

Kao što se može vidjeti u tablici 22., mladi odrasli u siromaštvu se po pitanju radnog iskustva ne razlikuju od mladih iz komparativne skupine. Postotak mladih odraslih u siromaštvu i mladih iz komparativne skupine koji su barem jednom u životu imali posao podjednak je ($\chi^2(1) = 0,15, p > ,05$). Također, mladi iz obje skupine u prosjeku imaju podjednak broj godina radnog iskustva ($t(260) = 0,44, p > ,05$) te su radili o podjednakom broju različitih organizacija ($t(257) = -1,49, p > ,05$).

Tablica 22. Postotak mladih koji su barem jednom u životu bili zaposleni, njihovo prosječno radno iskustvo u godinama i prosječni broj različitih organizacija u kojima su radili, na temelju anketnog istraživanja

	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
Barem jednom zaposleni	139	77,7%	127	79,4%
	M	SD	M	SD
Radno iskustvo u godinama	2,61	2,73	2,50	1,95
Broj radnih organizacija	2,66	1,80	3,03	2,23

Posao

U tablicama 23. – 26. prikazana su obilježja poslova koje mlade osobe rade ili, ako trenutno nisu zaposlene, zadnjeg posla kojeg su radile barem 3 mjeseca. Kao što se može vidjeti u tablici 23., mladi odrasli u siromaštvu u većoj mjeri rade/su radili poslove primarnog sektora (poljoprivreda, ribarstvo šumarstvo; 12,2%) u odnosu na mlade iz komparativne skupine (4,1%). S druge strane, u odnosu na komparativnu skupinu oni manje rade/su radili poslove kvartarnog sektora kao što su poslovi u upravi, znanosti, školstvu itd. Točnije, u kvartarnom sektoru radi/radilo je 13% mladih odraslih u siromaštvu i 30,9% mladih iz komparativne skupine ($\chi^2(4) = 15,43, p < ,01$). Također, veći postotak mladih odraslih u siromaštvu radi/radilo je poslove u privatnom sektoru (70,7% naprama 55,1% u komparativnoj skupini; $\chi^2(2) = 6,37, p < ,05$). Vrste ugovora pod kojima su zaposleni mladi iz dvije skupine također se razlikuju (tablica 24.). Mladi odrasli u siromaštvu u manjoj mjeri su zaposleni preko ugovora o stručnom osposobljavanju za rad i preko studentskih ugovora, što se čini logičnim s obzirom na nerazmjernost između broja mladih koji su upisali studij u dvije skupine. S druge strane, mladi odrasli u siromaštvu u većoj mjeri su zaposleni preko ugovora na određeno i u većoj mjeri rade bez ugovora ($\chi^2(5) = 39,51, p < ,01$), što ukazuje na to da su njihovi poslovi nesigurniji i pružaju manju razinu zaštite prava radnika. Što se tiče složenosti poslova koje rade/su radili (tablica 25.), mladi odrasli u siromaštvu ih procjenjuju manje složenima, odnosno u većoj mjeri navode kako za poslove koje obavljaju nije potrebno nikakvo obrazovanje ili je potrebno

osnovnoškolsko odnosno srednjoškolsko obrazovanje. S druge strane, u manjoj mjeri procjenjuju da je za poslove koje obavljaju potrebno više ili visoko obrazovanje ($\chi^2(5) = 28,14$, $p < ,01$). Također, mladi odrasli u siromaštvu (bili) su slabije plaćeni na svojim poslovima od mladih iz komparativne skupine (tablica 26.), pa je tako u kategoriji s najnižim primanjima veći udio mladih odraslih u siromaštvu (42,9%) negoli mladih iz komparativne skupine (31,1%), a u kategorijama viših primanja (5000 kn i više) više je mladih iz komparativne skupine (23,5%) nego mladih odraslih u siromaštvu (11,9%; $\chi^2(3) = 8,50$, $p < ,05$). Zanimljivo je da, iako ukupno gledano mladi odrasli u siromaštvu rade na manje kvalitetnim poslovima, oni nisu manje zadovoljni tim poslovima. Kada smo ih pitali da na skali od 1=vrlo nezadovoljan/a do 5= vrlo zadovoljan/a procijene zadovoljstvo svojim trenutnim ili posljednjim poslom, njihova prosječna procjena zadovoljstva poslom ($M = 3,64$, $SD = 1,1$) se nije razlikovala od prosječne procjene mladih iz komparativne skupine ($M = 3,86$, $SD = 0,78$; $t(257) = -1,80$, $p > ,05$).

Tablica 23. Sektori djelatnosti koje su radili ili trenutno rade mladi s obzirom na djelatnost i vlasničku strukturu, na temelju anketnog istraživanja

Sektori djelatnosti	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
Poljoprivreda, ribarstvo, šumarstvo	16	12,2%	5	4,1%
Industrija, rudarstvo, građevinarstvo i proizvodno zanatstvo	17	13%	13	10,6%
Uslužne djelatnosti	62	47,3%	52	42,3%
Uprava, znanost, školstvo, zdravstvo, obrana, kultura	17	13%	38	30,9%
Nešto drugo	19	14,5%	15	12,2%
Vlasnička struktura	N	%	N	%
Privatni sektor	87	70,7%	65	55,1%
Javni sektor	30	24,4%	45	38,1%
Ostalo (međunarodne organizacije, neprofitni sektor...)	6	4,9%	8	6,8%

Tablica 24. Radni ugovori pod kojima su radili ili trenutno rade mladi, na temelju anketnog istraživanja

Vrsta radnog ugovora	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
Na neodređeno	41	31,5%	32	26,2%
Na određeno	53	40,8%	29	23,8%
Stručno osposobljavanje	4	3,1%	14	11,5%
Ugovor o djelu	5	3,8%	2	1,6%
Studentski ugovor	9	6,9%	39	32%
Rad bez ugovora	18	13,8%	6	4,9%

Tablica 25. Stupanj obrazovanja koji je (bio) prikladan za poslove koje rade ili su radili mladi, na temelju anketnog istraživanja

Procjena razine obrazovanja potrebne za obavljanje posla	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
Nije potrebno obrazovanje	32	24,8%	17	13,8%
Osnovna škola	18	14%	9	7,3%
Srednja škola	63	48,8%	47	38,2%
Viša škola, stručni studij ili veleučilište	8	6,2%	20	16,3%
Sveučilišni studij	7	5,4%	22	17,9%
Magisterij ili doktorat	1	0,8%	8	6,5%

Tablica 26. Mjesečna primanja mladih na poslovima koje rade ili su radili, na temelju anketnog istraživanja

Visina mjesečnih primanja na radnom mjestu	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
Do 2500 kn	54	42,9%	37	31,1%
2500 – 5000 kn	57	45,2%	54	45,4%
5000 – 7500 kn	12	9,5%	17	14,3%
Više od 7500 kn	3	2,4%	11	9,2%

Nezaposlenost

U odnosu na komparativnu skupinu, veći postotak mladih odraslih u siromaštvu je trenutno nezaposlen. Točnije, 33 (26%) mladih iz komparativne skupine je nezaposleno, dok isto vrijedi za 65 (46,4%) mladih odraslih u siromaštvu ($\chi^2(1) = 11,98, p < ,01$). U tablici 27., možemo vidjeti da su nezaposleni mladi odrasli u siromaštvu aktivniji u traženju posla, tj. češće se javljaju na natječaje za posao, odlaze na selekcijske intervjuje, itd. ($t(176) = 3,96, p < ,01, d = 0,62$). Međutim, to ne dovodi do većeg broja ponuda za posao budući da je postotak nezaposlenih mladih koji su odrasli u siromaštvu koji su za vrijeme nezaposlenosti dobili barem jednu ponudu za posao (29,9%) jednak tom postotku među nezaposlenim mladima iz komparativne skupine (29,8%; $\chi^2(1) = 0, p > ,05$). Unatoč ovome, mladi odrasli u siromaštvu se nisu procijenili manje zapošljivima od komparativne skupine ($t(331) = -0,78, p > ,05$), niti su se procijenili manje uspješnima u radnoj karijeri ($t(316) = -0,8, p > ,05$). Za vrijeme nezaposlenosti, mlade odrasle u siromaštvu u većoj mjeri uzdržavaju partneri i u većoj mjeri kao izvor uzdržavanja koriste novčane naknade (npr. jednokratna novčana pomoć, minimalna zajamčena naknada). S druge strane, mlade odrasle u siromaštvu u manjoj mjeri uzdržavaju roditelji te se u manjoj mjeri uzdržavaju povremenim poslovima i vlastitom ušteđevinom (tablica 29.).

Tablica 27. Postotak nezaposlenih mladih koji su u periodu nezaposlenosti dobili barem jednu ponudu za posao i prosječni intenzitet traženja posla u ove dvije skupine, na temelju anketnog istraživanja

Ponude za posao	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%
Dobili barem jednu ponudu za posao	29	29,9%	17	29,8%
Intenzitet traženja posla	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>
Intenzitet traženja posla (1= nisam ga tražio, 5= svakodnevno)	2,64	1,49	1,82	1,14

Tablica 28. Percipirana zapošljivost i karijerni uspjeh mladih odraslih u siromaštvu i mladih iz komparativne skupine za vrijeme nezaposlenosti, na temelju anketnog istraživanja

Zapošljivost	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina		<i>t(df)</i>
	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	
Percipirana zapošljivost (1= uopće se ne slažem, 5= potpuno se slažem)	3,65	0,86	3,72	0,75	-0,78(331)
Karijerni uspjeh	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>M</i>	<i>SD</i>	<i>t(df)</i>
Percipirani karijerni uspjeh (1= potpuno nezadovoljan, 5= u potpunosti zadovoljan)	3,44	1,01	3,52	0,78	-0,80(316)

Tablica 29. Izvori uzdržavanja mladih odraslih u siromaštvu i mladih iz komparativne skupine za vrijeme nezaposlenosti, na temelju anketnog istraživanja

Izvor uzdržavanja	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina		χ^2
	<i>N</i>	%	<i>N</i>	%	
Supružnik/ica ili partner/ica	22	21,2%	5	6,7%	7,14**
Roditelji	51	49%	61	81,3%	19,41**
Stalni rad bez ugovora	5	4,8%	1	1,3%	1,62
Povremeni poslovi	19	18,3%	25	33,3%	5,33*
Novčane naknade	41	39,4%	2	2,7%	32,26**
Vlastita ušteđevina	6	5,8%	12	16%	5,04*

* $p < ,05$, ** $p < ,01$

Ukupno, nalazi vezani uz radnu karijeru mladih odraslih u siromaštvu pokazali su kako se oni ne razlikuju u radnom iskustvu od svojih vršnjaka, međutim poslovi koje rade su manje kvalitetni i slabije plaćeni. Veći dio mladih odraslih u siromaštvu je trenutno nezaposlen, a iako su aktivniji u traženju posla od svojih vršnjaka, u tome su manje uspješni. Međutim, unatoč ovim razlikama mladi odrasli u siromaštvu jednako su zadovoljni svojim poslovima kao i mladi iz komparativne skupine te se procjenjuju jednako uspješnima i jednako zapošljivima. I završno, što se tiče rezultata kvantitativnog dijela istraživanja, prikazat ćemo rezultate koji se tiču sadašnje životne okolnosti mladih koji su odrasli u siromaštvu.

3.4.5. Sadašnja životna situacija

Rezultati dobiveni na temelju analize dokumentacije pokazuju da većina mladih odraslih u siromaštvu više nisu primatelji socijalne pomoći (68,6%) dok ih je trećina (31,4%) i dalje u sustavu socijalne skrbi kao primatelj socijalne pomoći (tablica 30.). Od toga ih daleko najviše (92,1%) prima socijalnu pomoć i dalje kao član obitelji u kojoj su odrasli, što ukazuje kako se ova podskupina mladih nakon punoljetnosti većinom ne uspijeva osamostaliti. Mladi koji i dalje primaju pomoć su u većoj mjeri pripadnici nacionalnih manjina ($\chi^2(1) = 6,43, p < ,05$) no razlika u postotku nacionalnih manjina između njih i mladih koji ne primaju više pomoć je relativno niska, pa je njezin praktični značaj upitan. Uz pripadnost nacionalnim manjinama, kao još važniji činitelj koji razlikuje mlade koji i dalje primaju i koji više ne primaju pomoć pokazala su se obilježja mjesta u kojima su mlade osobe odrasle (tablica 31.). Tako mladi koji i dalje primaju socijalnu pomoć dolaze iz manjih područja ($t(1130) = 3,6, p < ,01, d = 0,24$), s manjim udjelom visokoobrazovanih ($t(1130) = 3,8, p < ,01, d = 0,25$), većim postotkom nezaposlenosti ($t(1130) = -6,71, p < ,01, d = 0,44$) i većim postotkom primatelja socijalne pomoći ($t(1130) = -5,26, p < ,01, d = 0,31$).

Tablica 30. Postotak mladih odraslih u siromaštvu koji i dalje primaju socijalnu pomoć, na temelju analize dokumentacije

Primatelji socijalne pomoći	N	%
Ne	777	68,6
Da, kao samci	7	0,6%
Da, kao članovi obitelji u kojoj su odrasli	327	28,9%
Da, kao članovi vlastite obitelji	21	1,9%

Tablica 31. Razlike između mladih koji i dalje primaju i koji više ne primaju socijalnu pomoć, na temelju analize dokumentacije

	Više ne primaju pomoć		I dalje primaju pomoć		χ^2
	N	%	N	%	
Pripadnici nacionalnih manjina	54	7,1%	41	11,7%	6,43*
Obilježja područja u kojem su odrasli	M	SD	M	SD	t(df)
Veličina područja ¹	2,61	1,10	2,36	0,92	3,60 (1130)**
Udio visokoobrazovanih	,09	0,04	,07	0,03	3,79 (1130)**
Postotak nezaposlenosti	,09	0,04	,10	0,04	-6,71 (1130)**
Postotak primatelja socijalne pomoći	,04	0,04	,06	0,07	-5,26 (1130)**

* $p < ,05$, ** $p < ,01$; ¹1= do 5000, 2= 5000 do 10 000, 3= 10 000 do 50 000, 4= više od 50 000 stanovnika

Iako većina mladih odraslih u siromaštvu nisu više primatelji socijalne pomoći, usporedba s komparativnom skupinom mladih u anketnom istraživanju pokazuje nam kako to ne znači da oni sada žive u povoljnijim uvjetima. Naime, mladi odrasli u siromaštvu i dalje žive u prosječno većim kućanstvima nego njihovi vršnjaci (tablica 32.) dok je prosječan broj članova kućanstva u kojima trenutno žive mladi odrasli u siromaštvu 4,13 osoba ($SD = 2,08$), za mlade iz komparativne skupine je 3,56 osoba ($SD = 1,97$; $t(318) = 2,51$, $p < ,05$, $d = 0,28$). Također, mjesečna primanja kućanstava u kojima žive mladi odrasli u siromaštvu su također niža u odnosu na kućanstva mladih iz komparativne skupine ($\chi^2(4) = 54,13$, $p < ,01$). No zanimljivo je kako unatoč tome mladi odrasli u siromaštvu ne iskazuju niže zadovoljstvo životom od komparativne skupine ($t(348) = -1,2$, $p > ,05$; tablica 34.). Također, oni se procjenjuju i jednako zdravim kao i mladi iz komparativne skupine ($t(332) = -0,59$, $p > ,05$; tablica 34.).

Tablica 32. Broj članova kućanstava u kojima trenutno žive mladi odrasli u siromaštvu i mladi iz komparativne skupine, na temelju anketnog istraživanja

Broj članova kućanstva	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
1	13	7,8%	19	12,4%
2	25	15%	32	20,9%
3	26	15,6%	28	18,3%
4	45	26,9%	33	21,6%
5	24	14,4%	25	16,3%
6	14	8,4%	9	5,9%
7	5	3%	1	0,7%
8 i više	15	9%	6	4,1%

Tablica 33. Mjesečna primanja kućanstava u kojima trenutno žive mladi odrasli u siromaštvu i mladi iz komparativne skupine, na temelju anketnog istraživanja

Visina mjesečnih primanja kućanstva	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina	
	N	%	N	%
Do 3000 kn	58	40,3%	14	10,9%
3000 – 7000 kn	59	41%	39	30,2%
7000 – 11 000 kn	17	11,8%	41	31,8%
11 000 – 15 000 kn	4	2,8%	14	10,9%
Više od 15 000 kn	6	4,2%	21	16,3%

Tablica 34. Prosječno zadovoljstvo životom i samoprocjena zdravlja mladih odraslih u siromaštvu i mladih iz komparativne skupine, na temelju anketnog istraživanja

Zadovoljstvo životom	Mladi odrasli u siromaštvu		Komparativna skupina		t(df)
	M	SD	M	SD	
Zadovoljstvo životom (1= izrazito nezadovoljan/a, 7= izrazito zadovoljan/a)	5,2	1,38	5,36	1,09	-1,2 (348)
Samoprocjena zdravlja	M	SD	M	SD	t(df)
Samoprocjena zdravlja (1=poprilično loše, 5= odlično)	4,1	0,89	4,15	0,65	-0,59 (332)

S obzirom na navedeno, sadašnja životna situacija mladih odraslih u siromaštvu i dalje se čini težom u odnosu na njihove vršnjake. Iako većina mladih odraslih u siromaštvu više nije u sustavu socijalne skrbi kao primatelj novčanih naknada, oni i dalje žive u većim kućanstvima od svojih vršnjaka i ta kućanstva imaju manja primanja. Dodatno, od onih mladih odraslih u siromaštvu koji su i dalje primatelji minimalne novčane naknade, skoro svi primaju socijalnu pomoć kao članovi primarne obitelji, što ukazuje na to da se oni ne osamostaljuju. No zanimljivo je da, slično kao i sa zadovoljstvom poslom i samoprocjenama karijerne uspješnosti, mladi odrasli u siromaštvu ne iskazuju niže zadovoljstvo životom niti se procjenjuju manje zdravima od mladih koji nisu odrasli u siromaštvu.

3.5. Zaključna razmatranja

Rezultati kvantitativnog istraživanja generalno su potvrdili naše pretpostavke kako su mladi odrasli u siromaštvu višestruko deprivirani u odnosu na ostale mlade osobe. Oni su, uz to što su odrasli u siromaštvu, odrastali u velikim kućanstvima u kojima je znatnom broju obitelji nedostajalo mnogo toga, od osnovnih potrepština (struje, vode) pa do kulturnih dobara. Njihovi skrbnici bili su izrazito nisko obrazovani i pritom je velik dio njih bio opterećen zdravstvenim poteškoćama, što im je otežavalo pružanje pomoći djeci da postignu uspjeh u obrazovanju i na taj način steknu znanja i vještine koje bi im pomogle u izlasku iz siromaštva. Uz to, znatan dio roditelja mladih odraslih u siromaštvu iskazivao je i rizična ponašanja poput zloupotrebe alkohola i nasilničkog ponašanja. Ovakve okolnosti odrazile su se na obrazovna postignuća ovih mladih osoba, tako da već u osnovnoj školi oni zaostaju za svojim vršnjacima. Negativan trend nastavlja se i tijekom razdoblja srednje škole, a tek manji dio mladih koji uspije upisati studij i ostati na studiju daje naznake izjednačavanja po postignućima s mladima koji nisu odrasli u siromaštvu. Dokaze za nepovoljni efekt odrastanja u siromaštvu nalazimo i u podacima o radnim karijerama ovih mladih, budući da je veći udio njih nezaposlen u odnosu

na mlade koji nisu odrasli u siromaštvu. Također, čini se i da je nezaposlenim mladima odraslim u siromaštvu, unatoč većem trudu, teže pronaći posao. Poslovi koje rade ovi mladi su lošije plaćeni, te općenito nesigurniji i u većoj mjeri spadaju u niže sektore djelatnosti (npr. poljoprivreda) negoli je to slučaj s poslovima njihovih vršnjaka. I na kraju, iako dvije trećine ovih mladih više nije u sustavu socijalne skrbi kao korisnik novčanih naknada, oni i dalje žive u nepovoljnijim uvjetima nego mladi koji nisu odrasli u siromaštvu.

Uz iznesene nalaze kvantitativnog dijela istraživanja, neophodno se osvrnuti i na pojedina njegova ograničenja. Kao prvo, iako se analiza dokumentacije centara za socijalnu skrb pokazala kao vrijedan istraživački alat budući da nam je pružila mogućnost stvaranja reprezentativnog uzorka mladih odraslih u siromaštvu i generalizaciju nalaza iz ovog uzorka, podaci koje smo dobili iz ovog izvora su relativno oskudni i tiču se prvenstveno sociodemografskih karakteristika koje mogu tek ugrubo opisati mlade odrasle u siromaštvu i uvjete u kojima su oni odrasli. Uz to, pokazalo se da dokumentacija nije uvijek potpuna pa neke detaljnije informacije, poput onih o zdravstvenim teškoćama i rizičnim ponašanjima, u jednom dijelu centara za socijalnu skrb u znatnoj mjeri nisu bile jasno navedene ili zabilježene, što dovodi u pitanju mogućnost generalizacije ovih rezultata. Oskudnost podataka iz dokumentacije pokušali smo nadopuniti anketnim istraživanjem, gdje je teže bilo ostvariti reprezentativnost, ali je bilo moguće dobiti puno detaljniji uvid u različite aspekte života mladih odraslih u siromaštvu, kao što su obrazovna iskustva, odnos s roditeljima, radna karijera itd. Međutim, izrazito nizak odaziv na anketno istraživanje dovodi u pitanje mogućnost generalizacije rezultata anketnog istraživanja na širu populaciju mladih odraslih u siromaštvu. Iako usporedba s komparativnom skupinom daje važne spoznaje, veći i na slučaju temeljen odabir sudionika u anketnom istraživanju zasigurno bi dodatno osnažio nalaze. Jedan od glavnih razloga ovako niskog odaziva vjerojatno je bila činjenica da su sudionici prvo kontaktirani od strane socijalnih radnika u centrima za socijalnu skrb, što je moglo izazvati bojazan sudionika da bi njihovo sudjelovanje u istraživanju na neki način moglo utjecati na njihov ili status njihove obitelji po pitanju primanja socijalne pomoći. Također, znatan dio mladih odraslih u siromaštvu koji više nisu korisnici socijalne pomoći se pokazao izrazito teško dostupnima, budući da u centrima za socijalnu skrb nisu imali nikakav način da ih kontaktiraju. No, s obzirom da iz etičkih razloga nismo smjeli stupiti u kontakt s ovim mladima prije socijalnih radnika, i dalje smatramo kako je ovo vjerojatno najbolji način prikupljanja uzorka ove teško dostupne populacije. Ipak, u budućim istraživanjima bi bilo poželjno smisliti alternativne načine regrutiranja mladih odraslih u siromaštvu, u svrhu obuhvatnijeg zahvaćanja

populacije. Nakon prikaza ključnih komponenti i rezultata kvantitativnog dijela istraživanja u nastavku teksta slijedi prikaz kvalitativnog istraživanja i preliminarnih analiza podataka.

4. Kvalitativni dio istraživanja

4.1. Cilj i istraživačka pitanja

U skladu s prethodno predstavljanim nacrtom istraživanja, svrha kvalitativnog dijela istraživanja se odnosi na potpunije razumijevanje rezultata kvantitativnog istraživanja, ali i stjecanje novih uvida o obrascima radnih karijera i obrazovnih ishoda kao i drugih životnih okolnosti koji su determinirali njihov ostanak odnosno izlazak iz siromaštva. Ovaj dio istraživanja počiva na teoriji socijalne i kulturne reprodukcije (Bourdieu, 1984) u okviru koje su ključni koncepti kulturnog kapitala i habitusa. Dok su za istraživanje kulturnog kapitala primjereniji podaci prikupljeni kvantitativnim dijelom istraživanja, za istraživanje habitusa – internaliziranog sklopa vrijednosti i dispozicija usvojenog unutar obitelji koji usmjerava pojedinca u njegovim očekivanjima i djelovanju te njegove uloge u možebitnoj socijalnoj reprodukciji društvenih nejednakosti i siromaštva, nužan je dubinski i holistički kvalitativan pristup.

S obzirom na navedeni cilj i teorijski okvir, u ovom dijelu istraživanja fokusirali smo se na sljedeća tri istraživačka pitanja:

1. Koja su bila očekivanja, dispozicije i aspiracije ove skupine mladih vezane uz obrazovanje, karijeru i budućnost općenito za vrijeme školovanja te kako su se one mijenjale (habitus i promjene habitusa)?
2. Koji su bili glavni utjecaji, prilike i prepreke za vrijeme školovanja koji su ih usmjerili prema njihovim obrazovnim i karijernim putanjama?
3. Koji su bili prijelomni trenuci / ključne odluke za vrijeme školovanja koje su ih usmjerili prema njihovim obrazovnim i karijernim putanjama?

4.2. Metoda prikupljanja podataka

Kao najprimjerenija metoda odgovora na ova pitanja primijenjena je provedba dubinskih intervjua metodom biografsko-narativnog intervjuiranja (eng. *The Biographic-Narrative Interpretive Method*, skr. BNIM) (Wengraf, 2009). Riječ je o nestrukturiranom obliku intervjuiranja koje se sastoji od dva dijela. U prvom dijelu (prvoj sesiji) se sudioniku postavlja precizno formulirano tzv. početno pitanje na koje tada sudionik odgovara bez prekida i ometanja od strane intervjuera pružanjem narativa svog života usmjerenog na one dijelove koji su kroz početno pitanje sugerirani kao istraživačima najvažniji. U ovom istraživanju početno pitanje bilo je formulirano na sljedeći način:

„Kao što znate, zanimaju nas životi mladih ljudi koji su odrastali u različitim životnim okolnostima. Molim Vas, ispričajte mi priču o svom životu, od kada ste krenuli u školu pa do danas. O svim iskustvima i svim događajima koji su Vam osobno bili važni.“

Nakon toga, u drugom dijelu intervjua (drugoj sesiji), intervjuer sudioniku na temelju ispričanog narativa iz prvog dijela postavlja detaljna pitanja, pri čemu vodi računa da u svojim pitanjima dotakne relevantne aspekte vezane uz glavna istraživačka pitanja.

Prije svakog intervjua sudionicima je objašnjeno da će se intervjui provoditi ovakvom metodom intervjuiranja, no i unatoč tome sama realizacija metode nije bila u skladu s očekivanjima sudionika o tome kako će se intervjui odvijati. To se može iščitati iz učestalog traženja sudionika, na samom početku intervjua, da im se odmah postavljaju potpitanja. No, takva je reakcija uobičajena za ovu metodu te je odgovor na nju bio dio protokola intervjuiranja – u pravilu su nakon toga sudionici uspješno potaknuti da pruže svoj narativ o odrastanju i svojim obrazovnim i karijernim putanjama. Nakon provedenih intervjua, naša je procjena da je izabrana metoda intervjuiranja bila primjerenjena za odgovaranje na istraživačka pitanja ovog istraživanja budući da je uspješno pružila podatke i narative za koje je malo vjerojatno da bi ih sudionici pružili u strukturiranijem tipu intervjua gdje bi njihov obrazac bio previše usmjeren očekivanjima samih istraživača.

4.3. Uzorkovanje

Za uzorkovanje sudionika za intervjuje izabrana je metoda kritičnih ili ekstremnih slučajeva (eng. *extreme cases sampling*). Radi se o metodi namjernog strateškog uzorkovanja pri kojoj se izabiru sudionici koji se, po nekim za istraživanje ključnim obilježjima, ističu u ciljanoj populaciji. Glavna prednost ove metode odabira sudionika jest što tako izabrani sudionici mogu posebno dobro ukazati na specifične – i ograničavajuće i poticajne – okolnosti i odluke koje su mlade iz vrlo sličnih pozadina usmjerile na dvije vrlo različite obrazovne, karijerne i životne putanje. Upravo takvi ekstremni slučajevi iznimnih uspjeha ili neuspjeha su slučajevi koji mogu pružiti najviše korisnih informacija za potrebe formiranja daljnjih preporuka programa protiv siromaštva ili socijalnih politika (Patton, 1990).

Ovo se istraživanje fokusiralo na dvije skupine: (1) slabije obrazovane članove ciljane populacije koji se uvijek nalaze u sustavu socijalne skrbi kao korisnici novčanih naknada ili zadovoljavaju kriterij siromaštva na temelju svojih primanja i (2) visoko obrazovane članove ciljane populacije koji se nalaze na sigurnim poslovima (imaju ugovor na neodređeno vrijeme) u skladu s njihovim kvalifikacijama ili imaju relativno visoka primanja. Tim dvjema glavnim skupinama pridružena je još i treća skupina netipičnih slučajeva koji se ističu po neobičnim putanjama (npr. visoko obrazovani koji su još uvijek primatelji socijalne pomoći...).

Svi sudionici koji su sudjelovali u anketnom dijelu istraživanja su na kraju svog upitnika mogli iskazati svoj pristanak da ih se naknadno kontaktira u vezi sudjelovanja u intervjuima. Na takav daljnji kontakt pristalo je ukupno 111 anketnih ispitanika. Na temelju podataka iz dokumentacije i odgovora iz anketnih upitnika vezanim uz relevantna obilježja (obrazovanje, (ne)zaposlenost / sigurnost posla, visina primanja pojedinca i kućanstva, sadašnje primanje socijalne pomoći), od tih 111 ispitanika inicijalno je njih 22 zadovoljavalo glavne kriterije te su izabrani za daljnji kontakt. Pri izvornoj selekciji prednost je davana starijim sudionicima (rođenim 1991. godine ili ranije), kako bi se u intervjuje uključili sudionici koji su osim obrazovnih, imali veću mogućnost razvoja i karijerne putanje. No, pri kontaktu za intervjuiranje, devet sudionika koji su prvotno pristali sudjelovati su odbili daljnje sudjelovanje. Stoga su u sljedećoj fazi selekcije uključeni i mlađi sudionici u svim kategorijama. Ovo je dovelo i do konceptualnog proširivanja kategorije visoko obrazovanih koja je sada, osim onih koji su završili višu školu i fakultet, mogla uključivati i studente na sveučilišnim studijima koji na svom studiju imaju barem vrlo dobar uspjeh i koji, zbog svog studentskog statusa, nisu još započeli svoje karijerne putanje. U konačnici, u uzorku sudionika za intervju se nalazi 15 pripadnika ciljane populacije.

4.4. Provedba intervjua

Prije početka provedbe kvalitativnog dijela istraživanja, provedena su dva pilot intervjua s sudionicima koji nisu pripadali u ciljanu populaciju, ali su po svojim obilježjima bili bliski jednoj od ciljanih skupina (niže obrazovanoj). Nakon detaljne analize tih intervjua s intervjuerkama, krenulo se u intervjuiranje ciljane populacije. Zbog kompleksnosti metode intervjuiranja, nužno je bilo da se intervjui provedu u prostorijama u kojima se sudionicima mogla jamčiti privatnost i neometanje za vrijeme trajanja čitavog intervjua. To je isključilo javne prostore, kao i domove sudionika u kojima su u pravilu boravili ostali ukućani. U slučaju sudionika iz Zagreba i okolice, u najvećem broju slučajeva intervjui su organizirani u prostorijama Studijskog centra socijalnog rada i u prostorijama Pučkog otvorenog učilišta. No, u slučaju sudionika iz drugih mjesta i gradova, ovaj je zahtjev doveo do određenih organizacijskih poteškoća u provođenju intervjua budući da je za svaki takav intervju izvan Zagreba trebalo osigurati adekvatan prostor u koji se moglo pristupiti bez financijske nadoknade u vremenu koje je odgovaralo i pojedinom sudioniku i intervjuerki koja je putovala iz Zagreba. Zbog toga su neki intervjui ponekad morali biti odgođeni što je produžilo prikupljanje podataka u ovom dijelu istraživanja.

U provedbi istraživanja posebna pozornost je posvećena etičkim aspektima. Kao što je prethodno istaknuto, kontaktiranje sudionika je bila uvjetovano davanjem njihove suglasnosti da ih se može kontaktirati i to putem onog kontakta koji su sami odabrali (bilo da je riječ o adresi e-pošte ili broju mobitela/telefona). Prije samog sudjelovanja svi su sudionici su još jednom obaviješteni o svrsi i ciljevima projekta te su dodatno za potrebe provedbe ovog dijela istraživanja obaviješteni o ciljevima intervjua, o metodi intervjuiranja kao i o tome da će intervjui biti snimani, za što je eksplicitno tražen njihov verbalni pristanak (zabilježen na audio snimci svakog intervjua). Istaknuto im je i da prijepisi njihovih intervjua neće biti javno dostupni te da će se podaci koristiti isključivo u znanstvene svrhe. Sudionici su ujedno informirani i o mogućnosti prekida ili odustanka od sudjelovanja u istraživanju (nijedna takva situacija nije zabilježena tijekom provedbe istraživanja). Sudionicima se jamčila povjerljivost njihovih podataka i zbog toga su sve osobe u dodiru s materijalima s intervjua (članovi istraživačkog tima, intervjuerke, osobe koje su vršile prijepis intervjua) potpisale ugovor o povjerljivosti. Također, sve se snimke i transkripti vode pod kodom, a preko koda su ti podaci povezani i s njihovim podacima iz dokumentacije centra za socijalnu skrb i anketnog upitnika pri čemu su osobna imena i podaci anonimizirani. Konačno, s obzirom na socio-ekonomsku

ranjivost ciljane populacije, sudionici su za svoje sudjelovanje u intervjuu kompenzirani simboličnom nagradom.

4.5. Preliminarne analize

Nakon svakog intervjua, snimke su se postavljale na server dostupan samo članovima istraživačkog tima te se nakon toga vršio njihov prijepis. Analiza transkripata se organizirala i provodila u softveru za kvalitativnu analizu podataka Atlas.ti.

Preliminarna analiza je uključivala dva glavna koraka. Prvi korak je bila izrada tzv. kalendara životnih događaja za svakog intervjuiranog sudionika. To je za svakog sudionika uključivalo integraciju podataka iz dokumentacije centra za socijalnu skrb, anketnog upitnika i intervjua – iz svakog od ta tri izvora podataka identificirani su svi objektivni / faktički događaji te su kronološki organizirani u životni kalendar koji pruža neposredan pregled osobnih, obiteljskih, obrazovnih i karijernih događaja u sudionikovu životu. Nakon toga je svaki transkript intervjua ponovno iščitano te je na temelju toga i istraživačkih pitanja izrađena radna kodovna shema po kojoj su transkripti kodirani za potrebe preliminarne analize. Ta se radna kodovna shema sastoji od sljedećih širokih kategorija:

- a) očekivanja od budućnosti (nastavak i vrsta školovanja, vrste poslova);
- b) aspiracije (želje za budućnost, snovi i nadanja tijekom odrastanja);
- c) dispozicije: općenite vrijednosti sudionika i osoba u njihovom životu, obrazovne vrijednosti sudionika i osoba u njihovom životu;
- d) obilježja obrazovne karijere (ocjene i uspjeh, obrazovni izbori);
- e) utjecaji vezani uz obrazovanje (osobe i događaji);
- f) izazovi i prepreke vezani uz obrazovanje;
- g) prilike i mogućnosti vezani uz obrazovanje: pružana pomoć, dodatni resursi, stipendije;
- h) prijelomni trenuci / ključne odluke vezani uz obrazovanje / karijeru;
- i) promjene u životnim okolnostima.

Postupak kodiranja je proveden analogno induktivno-deduktivnom iterativnom procesu. U početnom koraku kodiranja materijalu intervjua pristupalo se bez unaprijed stvorenih kategorija, ali s informiranim očekivanjima temeljenim na postojećoj literaturi i rezultatima anketnog upitnika. Takav je pristup omogućio stvaranje otvorenih kodova, odnosno konkretnih i specifičnih kodova koji se mogu iščitati iz empirijskog materijala umjesto da se nameću

materijalu, ali s istovremenim usmjeravanjem interpretacije prema dimenzijama koje su u najvećoj mjeri povezane s relevantnom literaturom i pitanjima koju se s iskristalizirala kroz rezultate anketnog upitnika. Nakon toga, otvoreni kodovi su se apstrahirali u gore navedene općenitije kategorije.

U interpretaciji podataka iz preliminarne analize provedenih intervjua usmjerili smo se prvenstveno na narative visoko obrazovanih sudionika čije putanje predstavljaju izlaz iz okolnosti siromaštva u kojima su se nalazili za vrijeme svojeg srednjoškolskog obrazovanja kada su se njihove primarne obitelji nalazile u sustavu socijalne skrbi. Ključan obrazac koji smo prepoznali kod većine tih narativa odnosi se na ulazak u sustav socijalne skrbi kao primatelja novčanih naknada, u načelu uslijed gubitka posla od strane roditelja, kao promjenu u životnim okolnostima koja se događa relativno kasno u obrazovnoj putanji ovih sudionika – na samom kraju osnovnoškolskog školovanja ili za vrijeme srednjoškolskog školovanja. Ovo je, primjerice, slučaj sudionice čija je obitelj postala korisnik socijalne pomoći nakon očeva gubitka posla.

I on je, kad je imao pedeset i nešto godina, ne znam sad točno koliko, ali dobio je otkaz u firmi jer, znači, neki Francuzi su kupili tu firmu i svi koji su bili stariji od pedeset su dobili otkaze. I on nakon toga nije nikad mogao naći posao u struci... A mama je, mama nije radila (smijeh). Mama je dala otkaz na zadnjem poslu par godina prije toga ... A u tom periodu je tata radio u Italiji i baš je puno zarađivao i, ono, to je kao, bilo OK da ona da otkaz.

U tom trenutku njihova su očekivanja, dispozicije i aspiracije – koje su uključivale fakultetsku putanju – već bile formirane na temelju ranijih „srednjoklasnih“ okolnosti (habitus srednje klase), a to je, kod nekih, uključivalo i pristup resursima i vještinama koje bi, u skladu s teorijom kulturnog kapitala, omogućavale lakše navigiranje kroz obrazovni sustav (npr. jedna sudionica spominje ljetne škole engleskog te treniranja plivanja i tenisa). Argumentu da se u ovim slučajevima radilo o već postojećem habitusu srednje klase kojeg nisu narušile promjene u okolnostima (iskustvo siromaštva) u prilog ide i opažanje da se kod ovih sudionika učestalo radi o slučajevima obitelji u kojima su roditelji visoko obrazovani, za što, na temelju rezultata kvantitativnog dijela istraživanja, znamo da je manjinsko obilježje kod ove populacije.

Još jedan obrazac koji bismo istakli na temelju preliminarne analize odnosi se na važnost utjecaja određenog pojedinca u životima ovih mladih ljudi koji ih je u ključnom razdoblju usmjerio i vodio svojim očekivanjima, ali i konkretnoj pomoći. Na primjer, iz narativa dvoje sudionika se može iščitati važna uloga koju je u njihovim putanjama odigrao otac. Govoreći o svojoj karijeri šahovskog prvaka za vrijeme osnovne i srednje škole, jedan od sudionika svog

oca eksplicitno naziva „driver“-om, a kroz čitav taj intervju se na mnoge suptilne načine može iščitati snažna uloga oca, srednjoškolskog profesora matematike. Druga sudionica opisuje očevu pomoć na sljedeći način:

Mislim da me je dosta odredilo to što sam uvijek mogla svoje roditelje pitati za pomoć u školi, recimo tata je sa mnom radio matematiku jako puno u prvoj godini... I onda je on radio sa mnom tu matematiku, a radio je stvarno danonoćno, nema zadatka koji ja ne bi prošla prije ispita, tu prvu godinu dok ja nisam i onda se dogodilo da sam bila prva na općinskom, tad je bio presretan cijeli... nažalost nisam otišla te godine na državno, ali da bio je to dobar filing vidjet njega tako sretnog. Ko da je opet dobio ne znam, baš je bio ponosan i na vjerojatno i na sebe i na mene, ne znam to još više malo tjera da ideš naprijed, sad ne možeš ako si sad dobio peticu, ne možeš idući put dobiti trojku, moraš opet dobiti peticu.

Manje očigledna, ali važna jest i uloga roditeljskih obrazovnih vrijednosti koje se očituju u roditeljskom pristupu obrazovanju svoje djece i koje implicitno formiraju njihov pristup vlastitim obrazovnim putanjama, kao što se jasno može vidjeti iz dolje navedenog citata.

Pa oni su uvijek nama govorili radiš za sebe. Dakle, nikad meni tipa nisu rekli ja sam svoju školu završila što recimo dosta često znam čut kod roditelja ili moraš učiti ili zašto ne radiš više ili zašto ti rezultati nisu dobri. Nikad mi to nisu govorili, baš bi rekli učiš za sebe... ne znam, uvijek su nas, ne da su nas tjerali prema tom obrazovanju, ali... nikad oni nas na ništa nisu prisiljavali, znači svatko je izabrao svoju školu koju je htio. Ali nekako je takvo ozračje u obitelji da jednostavno smo imali potporu za učenje, imali smo savršene uvjete za učenje. Dakle, kad god bi neko učio morala je biti potpuna tišina u stanu, to je bilo dakle ono primarno, kad god netko uči, tišina je. Nismo se morali... s obzirom da su oni bili doma, mi se apsolutno za ništa nismo morali brinuti što se tiče tih nekih stvari, uvijek je bilo skuhanu, oprano, nikakvi kućanski poslovi ja nisam trebala sudjelovati, kakve god potvrde da meni mogu mama i tata podić, sve bi oni podigli, dakle u tom pogledu stvarno su nas... pa ne bi rekla da su nas mazili, vjerojatno su s jedne strane znali da nam je teško, da ne mogu neke stvari priuštiti pa su onda ajde bar na tom području nam olakšali.

U prikazu ovog dijela rezultata izdvojili smo dva najvažnija obrasca koji su se iskristalizirali u preliminarnoj analizi. U nastavku analiza posvetit ćemo se daljnjem dubinskom raščlanjivanju obrazaca ove skupine, te ćemo posebnu pažnju posvetiti usporedbi njihovih obrazaca s obrascima skupine slabo obrazovanih sudionika koji još uvijek nisu uspjeli izaći iz okolnosti siromaštva. Nakon sustavnije i cjelovitije analize opisanih obrazaca pristupiti će se integraciji dobivenih rezultata s nalazima iz kvantitativnog dijela istraživanja s ciljem prethodno navedene svrhe ove kvalitativne studije – potpunije razumijevanje rezultata kvantitativnog dijela istraživanja ali i generiranja specifičnosti za formirane tri skupine sudionika s kojima su provedeni intervjui.

5. Zaključna razmatranja

Unatoč navedenim ograničenjima, smatramo kako je provedeno istraživanje važan prvi korak u proučavanju ove, u Hrvatskoj praktički neistražene, populacije mladih osoba. Osim što rezultati jasno ilustriraju kako su mladi odrasli u siromaštvu i nakon punoljetnosti u nepovoljnijem položaju od svojih vršnjaka i kako je nužno pružiti im dodatnu podršku kako bi prekinuli „začarani krug siromaštva“, smatramo i da izazovi s kojima smo se suočili prilikom prikupljanja podataka mogu biti korisna pouka za sve koji će se ubuduće baviti ovom ili sličnom tematikom. Buduće detaljnije analize prikupljenih podataka pružit će još spoznaja koje će biti korisne ne samo za opis populacije mladih odraslih u siromaštvu, nego i pronalaženje zaštitnih činitelja ključnih za uspješan izlazak iz siromaštva. Nadamo se da će ovo istraživanje i njegovi rezultati probuditi interes znanstveno-istraživačkih i širih krugova javnosti te dovesti do novih istraživanja koje će dodatno produbiti spoznaje o ovoj vulnerabilnoj skupini mladih i razviti načine i pružiti smjernice koje će omogućiti rješavanje složenog problema siromaštva mladih osoba. Dobiveni rezultati istraživanja pružaju u tom smislu empirijsku osnovu za osmišljavanje smjernica javnih politika usmjerenih k efikasnijem socijalnom umrežavanju te povećanju obrazovnih i profesionalnih mogućnosti ove društvene skupine.

6. Literatura

- Abdulla, F., Hossain, M. i Rahman, M. (2014). On the Selection of Samples in Probability Proportional to Size Sampling: Cumulative Relative Frequency Method. *Mathematical Theory and Modeling*, 4(6), 102-107.
- Bergmark, Å., i Bäckman, O. (2004). Stuck with welfare? Long-term social assistance recipiency in Sweden. *European Sociological Review*, 20(5), 425-443.
- Biesta, G. (2010). Pragmatism and the philosophical foundations of mixed methods research, U: Tashakkori, A. i Teddlie, C. (ur.) *Sage Handbook of Mixed Methods in Social & Behavioral Research* (str. 95-118). Thousand Oaks, CA: Sage.
- Bourdieu, P. (1984). *Distinction: A Social Critique of the Judgement of Taste*. Cambridge: Harvard University Press.
- Chen, G., Gully, S. M. i Eden, D. (2001). Validation of a new general self-efficacy scale. *Organizational research methods*, 4(1), 62-83.
- Creswell, J. W. (2013). *Research design: Qualitative, quantitative, and mixed methods approaches*. London: Sage publications.

- Državni zavod za statistiku (2011). *Stanovništvo prema starosti, spolu, tipu kućanstva i statusu u obitelji*. Dostupno na mrežnoj stranici Državnog zavoda za statistiku: http://www.dzs.hr/Hrv/censuses/census2011/results/htm/h01_01_29/H01_01_29_RH.html
- Feilzer, M. Y. (2010). Doing mixed methods research pragmatically: Implications for the rediscovery of pragmatism as a research paradigm. *Journal of Mixed Methods Research*, 4, 6 – 16.
- Goldberg, L. R. (1999). A broad-bandwidth, public domain, personality inventory measuring the lower-level facets of several five-factor models. U: I. Mervielde, I. Deary, F. De Fruyt i F. Ostendorf (Ur.) *Personality Psychology in Europe*, Vol. 7 (pp. 7-28). Tilburg, The Netherlands: Tilburg University Press.
- Greenhaus, J. H., Parasuraman, S. i Wormley, W. M. (1990). Effects of race on organizational experiences, job performance evaluations, and career outcomes. *Academy of management Journal*, 33(1), 64-86.
- Gustafsson, B., i Deng, Q. (2007). Social Assistance Receipt and its Importance for Combating Poverty in Urban China. *IZA Discussion Paper No. 2758*. Available at SSRN: <https://ssrn.com/abstract=984419>
- Jæger, M. M. (2009). Equal access but unequal outcomes: Cultural capital and educational choice in a meritocratic society. *Social Forces*, 87(4), 1943-1971.
- Johnson, R. B. i Onwuegbuzie, A. J. (2004). Mixed methods research: A research paradigm whose time has come. *Educational researcher*, 33(7), 14-26.
- Morgan, D. L. (1998). Practical strategies for combining qualitative and quantitative methods: Applications to health research. *Qualitative health research*, 8(3), 362-376.
- Patton, M. Q. (1990). *Qualitative evaluation and research methods*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications.
- Rothwell, A. i Arnold, J. (2007). Self-perceived employability: development and validation of a scale. *Personnel Review*, 36(1), 23-41.
- Swartz, D. (1998). *Culture and Power: The Sociology of Pierre Bourdieu*. London: University of Chicago Press.
- Seibert, S. E., Crant, J. M. i Kraimer, M. L. (1999). Proactive personality and career success. *Journal of applied psychology*, 84(3), 416-427.
- Šućur, Z. (2001). *Siromaštvo: teorije, koncepti i pokazatelji*. Zagreb: Pravni fakultet.
- Vallerand, R. J., Pelletier, L. G., Blais, M. R., Briere, N. M., Senecal, C. i Vallieres, E. F. (1992). The Academic Motivation Scale: A measure of intrinsic, extrinsic, and amotivation in education. *Educational and psychological measurement*, 52(4), 1003-1017.

Wengraf, T. (2009). *BNIM Short Guide bound with the BNIM Detailed Manual*. Interviewing for life-histories, lived periods and situations, and ongoing personal experiencing, using the Biographic-Narrative Interpretive Method (BNIM) (version 9.06e).